

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Využití fotografie ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy

Diana – Almut Cencialová

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. Petr Exler, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci 11. dubna 2016

Diana – Almut Ciencialová

Na tomto místě bych chtěla ze srdce poděkovat vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Petru Exlerovi, Ph.D. za odborné vedení práce, připomínky a cenné rady. Děkuji také Mgr. Kateřině Povýšilové, která mi umožnila realizaci praktické části ve své třídě, a všem žákům třídy 5. A Základní školy Komenium v Olomouci 2015/2016 za skvělou spolupráci.

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	6
Úvod.....	7
1 Rámcový vzdělávací obsah pro základní vzdělávání	8
1.1 Vymezení RVP pro ZV v systému kurikulárních dokumentů.....	8
1.2 Klíčové kompetence	8
1.3 Vzdělávací oblasti.....	9
1.4 Vzdělávací oblast umění a kultura.....	10
1.5 Vzdělávací obor výtvarná výchova.....	10
1.5.1 Rozvíjení smyslové citlivosti.....	11
1.5.2 Uplatňování subjektivity.....	11
1.5.3 Ověřování komunikačních účinků.....	12
1.6 Očekávané výstupy	12
1.7 Závěrem kapitoly	14
2 Příprava na výuku	15
2.1 Didaktická analýza učiva	15
2.1.1 Metodický postup analýzy ve třídě.....	16
2.2 Činnostní fáze ve vyučování.....	17
2.3 Bodový scénář výuky.....	19
2.4 Motivace	20
2.5 Hodnocení.....	26
2.5.1 Subjektivní versus objektivní hodnocení.....	26
2.5.2 Jak tedy hodnotit.....	28
2.5.2 Jakým jazykem hodnotit.....	28
2.5.3 Fáze hodnotícího procesu	29
3 Médium.....	32
4 Fotografie.....	35
4.1 Pojem fotografie	36
4.2 Dějiny fotografie.....	36
4.2.1 Camera obscura.....	37
4.2.2 Zachycení obrazu.....	38
4.2.3 Joseph Nicéphore Niepce 1765 – 1833.....	38
4.2.4 Louis Jacques Mandé Daguerre 1787 – 1851	39

4.2.5	William Henry Fox Talbot 1800 – 1877.....	40
4.2.6	Rychle kupředu	40
4.2.7	Eadweard Muybridge 1830 - 1904	42
4.2.8	První barevné fotografie	42
4.2.9	Fotografie jako informační zdroj	43
4.2.10	Digitální fotografie	43
4.2	Fotografování ve vyučování.....	44
5	Animace	46
5.2	Zrod kinematografie	46
5.3	Bratři Lumièreové.....	47
5.4	Georges Méliès	47
5.5	Organizace animace	48
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	49
	NÁMĚT č. 1 - Stvoření člověka	50
	NÁMĚT č. 2 - Emoce - fotografie	53
	NÁMĚT č. 2 pokračování Emoce - práce s fotografií	56
	NÁMĚT č. 3 - Hrátky s fotkou	59
	NÁMĚT č. 4 - Já na slavném obraze	62
	NÁMĚT č. 5 - Druhá strana obličeje	65
	NÁMĚT č. 6 - Mé malé já	68
	NÁMĚT č. 7 - Plošková animace	72
	NÁMĚT č. 8 - Jak se světlo naučilo kreslit	77
	NÁMĚT č. 9 - Pohádkové fantazírování	81
	NÁMĚT č. 10 - Koláž emocí	85
	NÁMĚT č. 11 - Proporce lidského těla.....	88
	NÁMĚT č. 12 - Moje dlaň	91
	NÁMĚT č. 13 - Šaty dělají člověka	94
	NÁMĚT č. 14 - Kdo je kdo?.....	96
	Závěr	98
	Použitá literatura	99
	Anotace	102

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

Fotografování v dnešní době zažívá velký boom, fotoaparát je součástí snad každé rodiny - buď zabudovaný v mobilním telefonu nebo jako kompaktní či zrcadlovka snadno dostupné svou cenou. Neznám snad nikoho, kdo by se nesešel s fotografií. Téměř každý v industrializovaném světě má doma album s fotografiemi své rodiny, přátel či s místy, která zachycují příjemné pocity z prožité dovolené či životních událostí rodiny. Především mladí lidé sdílí fotografie prostřednictvím internetu s přáteli a známými. Proč máme tendenci fotit vše, co je nám příjemné? Možná proto, že máme strach, že zapomeneme? Nebo se fotografování stává houbou za zážitky, se kterými se chceme podělit s ostatními?

O fotografii jsem se začala více zabývat až v období svého studia na vysoké škole, kdy jsem hodně cestovala a chtěla si uchovat hezké vzpomínky. Pořádila jsem si zrcadlovku a po nějaké době začala navštěvovat kurz tvůrčí fotografie v Olomouci v domnění, že se naučím se všemi těmi tlačítky na fotoaparátu komunikovat. Fotografie mě nadchla natolik, že jsem začala chodit navštěvovat přednášky dějiny světové fotografie a účastnila se některých z mezioborových studijních předmětů, které se věnovaly právě fotografii.

Fotografie mě natolik okouzila, že se nyní sama sebe ptám, jakým způsobem bych mohla fotografii zařadit do svého budoucího povolání v rámci výuky na prvním stupni základních škol. Práce s fotografií je zakotvená v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, přesto si však musím položit otázku, zda pedagogové prvního stupně seznamují žáky s tímto médiem a zda ho umí využívat ve výtvarné výchově. Fotografie je totiž také obrazné vyjádření, které zprostředkovává autorovy pocity a nálady.

Cílem této práce je vytvořit přehledný metodický materiál pro učitele, který by byl zaměřený na využití fotoaparátu a jeho produktu ve výtvarné výchově ve druhém období primárního vzdělávání. Tento materiál chci následně zrealizovat vyzkoušet s žáky zajímavé metody práce s fotografií a tím nabídnout ostatním pedagogům výtvarné výchovy možnosti zařazení tohoto média do výuky či inspirovat k další práci s ním.

Teoretická část práce má za cíl se podrobněji zabývat přípravou učitele na hodinu výtvarné výchovy a teoretickými poznatky z dějin fotografie a animace, které pedagog využije pro svou přípravu na hodinu.

1 Rámcový vzdělávací obsah pro základní vzdělávání

1.1 Vymezení RVP pro ZV v systému kurikulárních dokumentů

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, dále už jen RVP ZV, patří mezi kurikulární dokumenty, ze skupiny pedagogických dokumentů, které vymezují legislativní a obsahový rámec potřebný pro tvorbu školního vzdělávacího programu. Pojem kurikulum vychází z latinského slova „curriculum“, latinsko-český slovník překládá toto slovo jako běh. V pedagogickém smyslu můžeme tedy kurikulum chápat jako plánovanou trasu vzdělávání, pohyb. Mezi kurikulární dokumenty, které definují české školství, patří Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy a školní vzdělávací programy, které by měly české školy uvádět do pohybu, směřovat k modernější výuce.

Národní program vzdělávání¹ vymezuje počáteční vzdělávání jako celek, společně s RVP tvoří státní úroveň, stát tak udává jednotlivým školám závazný rámec, podle kterého si školy samy vytvářejí tzv. školní vzdělávací program, dle zásad stanovených v příslušných rámcových vzdělávacích programech. Ty se liší jednotlivými etapami vzdělávání, které na sebe navazují – předškolní, základní a střední.

1.2 Klíčové kompetence

RVP stanovuje klíčové kompetence žáků, tj. souhrn vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění žáka ve společnosti. Každý žák by měl být na konci svého vzdělávání vybaven klíčovými kompetencemi, které tvoří neopomenutelný základ pro jeho život, připraví ho na další vzdělávání a vstup do pracovního poměru.

V etapě základního vzdělávání považujeme za důležité těchto šest klíčových kompetencí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.

---

¹ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – koncepční dokument české vzdělávací politiky označovaný jako Bílá kniha, která obsahuje záměry rozvoje vzdělávání žáků od tří do devíti let a návrhy i doporučení pedagogického, ekonomického i politického charakteru, které jsou postupně realizovány.

Tyto kompetence se různými způsoby prolínají, jsou multifunkční a lze je získat pouze jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání.²

RVP ZV také přesně formuluje očekávané výstupy pedagogického působení v jednotlivých vzdělávacích oblastech a dává je do souvislosti s učivem.

V rámci vzdělávací oblasti umění a kultura můžeme jednotlivé kompetence zpřehlednit a odstranit případné duplicity.

- Kompetence k učení – žák přiměřeně ovládá techniky pro umělecké vyjádření, dokáže se orientovat v související terminologii, umí rozpoznat kvalitu, nebojí se zkusit nové techniky a umí kriticky zhodnotit výsledky svého snažení.
- Kompetence k řešení problémů – žák je schopen samostatné práce, dokáže přenést své zkušenosti do podobných situací, nebojí se změny, vnímá a přetváří prostředí školy.
- Kompetence komunikativní – žák dokáže „přečíst“ sdělení v uměleckém jazyce, umí zdůvodnit své postřehy a názory, využívá k uměleckému vyjádření prostředky ICT.
- Kompetence sociální – žák dokáže spolupracovat se spolužáky, pracovat v týmu, dokáže přijmout svou roli v týmu, umí ocenit práci druhých, využívá svých dovedností k prospěchu celé komunity.
- Kompetence občanská – žák má pozitivní vztah a úctu k umění, dokáže uznat jiný umělecký názor a dodržuje předem stanovená pravidla.
- Kompetence pracovní – žák bezpečně užívá pracovních prostředků, zvládá trénu, medializuje svou činnost.³

1.3 Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah v RVP ZV je rozčleněn do devíti oblastí. Tyto vzdělávací oblasti jsou orientačně vymezené celky, které jsou tvořeny jedním nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Mezi tyto oblasti v RVP patří: jazyk a jazyková komunikace, matematika a její aplikace, informační a komunikační technologie, člověk a jeho svět, člověk a společnost, člověk a příroda, umění a kultura, člověk a zdraví a člověk a svět práce.

---

²JERÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: Praha: VÚP, 2013, ročník 2013.

³LISNER Luboš. *Klíčové kompetence ve výuce hudební a výtvarné výchovy*. In: CHOCHOLOVÁ, Lucie, Barbora ŠKALOUDOVÁ a Lucie ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ (eds.). *ICT a současné umění ve výuce - inspirace pro pedagogy výtvarné, hudební a mediální výchovy*. V Praze: Národní galerie, 2008. ISBN 978-80-7035-378-3.

1.4 Vzdělávací oblast umění a kultura

V základním vzdělávání je tato oblast zastoupena vzdělávacími obory hudební výchova a výtvarná výchova, lze ji rozšířit také o dramatickou výchovu. Učitel základní školy by měl prostřednictvím těchto vzdělávacích oborů rozvíjet žákovu osvojování světa s estetickým účinkem, především specifické citění, tvořivost, jeho vnímavost k uměleckému dílu, k sobě samému i k okolnímu světu, učí je tedy tvořivě pracovat a užívat tyto prostředky k sebevyjádření. Tyto vzdělávací obory umožňují žákům jiné než pouze racionální poznání a dorozumívání, tedy takové, které lze formulovat a sdělovat pouze uměleckými prostředky.

V této vzdělávací oblasti učitel pomocí tvořivých činností rozvíjí žákovy schopnosti nonverbálního vyjadřování, a to například těmito prostředky: zvuk a tón, linie, bod, tvar, barvy, gesta a mimika.⁴

1.5 Vzdělávací obor výtvarná výchova

Ve výtvarné výchově žáci pracují s vizuálně obraznými znakovými systémy, které slouží jako nástroj poznání a prožívání lidské existence. Žáka vedeme ve výtvarné výchově tak, aby dokázal vyjádřit své pocity a prožitky vizuálně obraznými prostředky, které vychází z jeho dosavadních a aktuálních zkušeností, tímto způsobem se žák zapojuje do procesu tvorby a komunikace.

Ve výtvarné výchově základního vzdělávání učitel formuje žáka prostřednictvím tvůrčích činností – tvorbou, vnímáním a interpretací. Skrze tyto činnosti je žákovi umožněno rozvíjet a uplatňovat své vlastní vnímání, citění, prožívání, myšlení, představivost, fantazii, invenci a intuici, které rozvíjí nejen tradičními a ověřenými vizuálně obraznými prostředky, ale i prostředky nově vznikajícími v současném výtvarném umění a v obrazových médiích.⁴

---

⁴JERÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: . Praha: VÚP, 2013, ročník 2013.

1.5.1 Rozvíjení smyslové citlivosti

Tato obsahová doména obsahuje souhrn činností, skrze které žák rozvíjí schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů k vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro jejich vyjádření.⁵

Konkrétní učivo v této obsahové doméně je:

- *„Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru.*
- *Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření.*
- *Reflexe a vztahy zrakového vnímání k vnímání ostatními smysly – vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly.*
- *Smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická média, reklama“.* (Jeřábek, 2013, str. 71)⁵

1.5.2 Uplatňování subjektivity

V této doméně jsou obsaženy ty činnosti, které vedou žáka k tomu, aby si při tvorbě uvědomoval a uplatňoval své vlastní zkušenosti, vnímal a interpretoval vizuálně obrazná vyjádření.

Jsou jimi především:

- *„Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby.*
- *Typy vizuálně obrazných vyjádření – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, comix, fotografie, elektronický obraz, reklama.*

---

⁵JEŘÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: . Praha: VÚP, 2013, ročník 2013.

- **Přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením** – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání)“. (Jeřábek, 2013, str. 71)⁶

1.5.3 Ověřování komunikačních účinků

V této poslední obsahové oblasti jsou popsány činnosti, které umožňují žákovi utvářet obsah vizuálně obrazných vyjádření s obsahem sdělení v procesu komunikace. Žák má možnost hledat nové a neobvyklé prostředky k vyjádření svých představ a myšlenek, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií.

V neposlední řadě sem patří:

- **„Osobní postoj v komunikaci** – jeho utváření a zdůvodňování, odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje; jejich porovnávání s vlastní interpretací.
- **Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření** – v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje (ve škole i mimo školu); vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření.
- **Proměny komunikačního obsahu** – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění“. (Jeřábek, 2013, str. 72)⁶

1.6 Očekávané výstupy

Očekávané výstupy mají činnostní charakter, jsou prakticky zaměřené, využitelné v běžné existenci života a hlavně ověřitelné. Tyto výstupy předpokládají žákovu způsobilost využívat osvojené učivo v praktických situacích. Nezávazné výstupy jsou definovány na konci prvního období (3. ročník), závazné výstupy jsou stanoveny na konci druhého období (5. ročník), kdy dítě přechází buď z malotřídní školy, nebo v rámci jedné školy na druhý stupeň a v závěru povinné školní docházky v 9. ročníku.

---

⁶ JEŘÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: Praha: VÚP, 2013, ročník 2013.

V diplomové práci se zaměřím pouze na očekávané výstupy pro 2. období, praktická část proběhla již v 5. ročníku základní školy, proto nemá smysl vypisovat očekávané výstupy pro první období.

„Žák:

- *Při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné).*
- *Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku; v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v objemovém vyjádření modelování a sochařské tvorby; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model.*
- *Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy.*
- *Nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové i prostorové tvorbě.*
- *Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění).*
- *Porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace.*
- *Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil.“ (Jeřábek, 2013, str. 71)⁷*

---

⁷ JEŘÁBEK, Jaroslav. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. In: Praha: VÚP, 2013, ročník 2013.

1.7 Závěrem kapitoly

V současné době se musí české školy řídit výše popsaným rámcovým vzdělávacím programem, podle něž si tvoří své vlastní školní vzdělávací programy. Školy si tak vytváří vlastní, svobodně programované a do značné míry individualizované učební plány, které podporují pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby žáků, v nichž je možné dát právě prostor i fotografii a dalším médiím.

RVP se snaží do značné míry vést české školy vpřed, zdůrazňuje klíčové kompetence, které by měly být spjaty se vzdělávacím obsahem. Vědomosti a dovednosti, které získají v procesu základního vzdělávání, by žáci měli být schopni uplatnit v praktickém životě.

Učivo, které vychází z RVP je chápáno jako prostředek, kterým si žáci osvojují činnostně zaměřené očekávané výstupy.

Fotografie se dá začlenit do všech vzdělávacích oblastí, od českého jazyka a komunikace po průřezové téma mediální výchova. Tato kapitola se pouze zaměřila na vzdělávací oblast umění a kulturu a to především na vzdělávací obor výtvarné výchovy, protože práce se zabývá otázkami, jak začlenit fotografii do výtvarné výchovy na prvním stupni základních škol.

2 Příprava na výuku

Dříve než začne učitel s výukou na začátku školního roku, měl by se blíže seznámit s RVP, o kterém pojednává první kapitola, a školním vzdělávacím programem, který má každá jednotlivá škola vlastní a jedinečný. „*Směr ovlivnění však může být i opačný, kdy vzdělávací program třídy může být impulzem pro změnu vzdělávacího programu školy.*“ (Vališková, Kasíková a kol., 2008, str. 129)⁸

Podle těchto plánů by pak měl být schopen připravovat náplň jednotlivých vyučovacích jednotek. Tato příprava ve vzdělávacím oboru výtvarná výchova obsahuje především body týkající se výtvarného zadání a jeho částí, možných přesahů a metodických poznámek.⁹

Učitel by se neměl zaměřit jen na předpokládané pedagogické situace, ale také brát zřetel k věkovým a individuálním zvláštnostem žáků.

2.1 Didaktická analýza učiva

Didaktická analýza učiva je metoda myšlenkové činnosti učitele, kdy se učitel snaží pochopit obsah, rozsah a strukturu učební látky a nachází tak její výchovně - vzdělávací hodnotu. Učitel stanovuje konkrétní výukové cíle v souladu s obecnými cíli výchovy a vzdělání v určitém oboru vzdělávání a v určitém ročníku na určitém stupni školy.¹⁰

Jestliže tedy učitel správně pochopil a zvládl daný obsah učiva, porozuměl předmětu jako celku ve vztazích k ostatním předmětům, je schopen přeměnit a přetvořit vědecké poznatky na školní učivo přístupné žákům, které zná a snaží se jim učivo předat tak, aby byly splněny vytyčené afektivní, psychomotorické a kognitivní cíle, které si sám stanovil. Promyslí, jak nové učivo začlení do dosavadního systému poznání žáků i jaké prostředky a postupy zvolí vzhledem k aktuální úrovni žáků.

---

⁸ VALIŠOVÁ, Alena a HANA KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340.

⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.

¹⁰ PODROUŽEK, L. *Úvod do didaktiky předmětů o přírodě a společnosti*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998. ISBN 80-7082-431-X.

2.1.1 Metodický postup analýzy ve třídě, doporučovaný Valíškovou a Kasíkovou z roku 2007:

1. Učitel si stanoví cíl výuky – učitel přemýšlí nad didaktickou hodnotou tematického celku, ujasní si jeho možný podíl na dosažení finálního cíle vyučovacího předmětu, který koresponduje s kurikulárními dokumenty. Učební cíl musí vymezit v terminologii žákovy výkonu, který by měl žák na konci výuky ovládat. Například žák prokazuje schopnost spolupráce ve skupině.
2. Učitel rozebírá učivo tematického celku – v této fázi učitel vybírá učivo tematického celku a zamýšlí se, jak učivo uspořádá, které základní pojmy, fakta a teorie vybere.
3. Učitel vymezí činnost žáků – která následně vede k žádoucímu vzdělanostnímu rozvoji žáka. Jde zejména o souvislost se stanoveným cílem v podobě výkonu a činnosti žáka, zaměřených především k osvojení předmětové stránky učiva, dovedností, jak intelektuálních, informačních i sociálních a jiných, rozvoj osobnostních kvalit a hodnotové orientace. Tyto kvality by se měly projevit v jednání žáků, jejich názory a postoji v konkrétních životních situacích a vědomostech, které uplatňují v dovednostech.
4. Učitel volí metody výuky, organizační formy a didaktické pomůcky – v této fázi nejde jen o zjištění, jak s jejich pomocí můžeme žákům informace sdělit, ale i o to, jak na jejich základě informace získat. Například samostatné vyhledávání informací či osvojování si vědomostí na základě řešení problémových úkolů.
5. Učitel formuluje učební otázky a úkoly – pro maximální motivaci a aktivizaci učitel formuluje učební otázky a úkoly. Úlohy můžeme vymezit od nejjednoduššího úkolu, např. pouhou reprodukcí poznatku, až po složité úkoly vyžadující tvořivé myšlení a vlastní aktivitu žáků.

Podrobné provedení didaktické analýzy učiva zároveň s pedagogickou analýzou žáků a třídního kolektivu, realizovanou v rámci přípravy na vyučování je základním předpokladem pro efektivní řízení výuky. Smyslem je zjistit vnitřní podmínky učení, ve vyučovacím procesu můžeme uvažovat nad těmito základními charakteristikami: dosavadní úroveň pedagogického rozvoje žáka, jeho aktuální psychický stav, úroveň fyzického a sociálního rozvoje, celkový zdravotní stav a typ paměti, představivosti, pozornosti, rozumové schopnosti, atp. ¹¹

---

¹¹ FILOVÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 95 s. ISBN 8021027983.

2.2 Činnostní fáze ve vyučování

Vyučování je složitý proces, při kterém dochází k realizaci výchovně - vzdělávacích cílů. Jednotlivé fáze a funkce vyučování mají svůj význam pro plánování práce a pro volbu prostředků výuky. Pro jednotlivé fáze výuky jsou typické činnosti učitele a žáků, které podléhají určitým zákonitostem a procházejí určitými etapami, můžeme tedy říci, že v jednotlivých momentech vyučování jsou typické úkoly, které jsou v daném okamžiku stěžejní. Každá z těchto fází má svou funkci a prolíná dalšími v průběhu celé doby vyučování.¹²

1. Vlastní přípravná fáze učitele – tato fáze je přípravou dlouhodobou. Aby se učitel dobře připravil, tak se nejdříve seznamuje s charakteristikou třídy, školními vzdělávacími plány, s projekty, alternativními učebnicemi, dostupnými pomůckami atd. Na základě těchto znalostí vypracovává tematický plán a učební osnovy, které předcházejí přípravě bezprostřední, kdy jde v podstatě o konkrétní přípravu na jednotlivé vyučovací hodiny. Učitel musí rozvrhnout množství učiva do jednotlivých časových úseků vyučování a promyslet způsoby a postupy, jak budou jednotlivé části učební látky na sebe navazovat a plnit výchovně - vzdělávací funkci.¹³

Učitel výtvarné výchovy vypracovává tematické plány nejlépe na určité období (např. čtvrtletní, pololetní), kdy spojuje učební látku s tématy větších celků, jako jsou například výtvarné řady či projekty. V samotné přípravě na výuku vyhledává informace, volí námět, který je spojený s výtvarným problémem a technikou, promýšlí způsob motivace, stanoví si postup a organizaci práce. Nesmí zapomenout na to, jak bude hodnotit práce žáků, jaká si stanoví kritéria pro klasifikaci, která jsou odlišná od klasifikace jiných předmětů.¹⁴

Pracovní plán si učitel v první řadě připravuje sám pro sebe. Je vhodné, když si ho vyvěsí na takové místo, které mu umožní soustavně sledovat jeho plnění a aby se s ním mohli obeznámit i žáci.¹⁵

---

¹² NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 254 s. ISBN 8024412365.

¹³ VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340.

¹⁴ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.

¹⁵ GERÓ, Štefan, Anton JUSKO, Elena ŠEFRANKOVÁ a Ján BANAS. *Didaktika výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989, 350 s. ISBN 8008000139.

2. Realizační fáze vyučování – poté co má učitel promyšlený projekt či výtvarnou řadu, následuje její realizace. Kvalita výuky nezávisí jen na dobré připravenosti učitele ale i na konkrétních didaktických podmínkách, tj. věcných, místních, časových, úrovni vzdělání žáků, jejich vlastnostech a projevech a celkové atmosféře ve třídě.¹⁶

Vytvoření optimálních podmínek ve třídě by mělo být předpokladem úspěšného vyučování. Tyto podmínky se dají členit na vnější a vnitřní.

- Vnější podmínky – jsou spíše materiální povahy, jsou lépe diagnostikovatelné a snadněji je lze upravit, jsou to například učební pomůcky, didaktická technika, prostředí školy, fyzikální klima třídy, organizace vyučování, patří sem i druh učitelovy autority, styl jeho práce, jeho vztah k žákům i vztahy mezi žáky. Všechny tyto vnější podmínky mají vliv na celkový průběh vyučovacího procesu a mohou působit na vnitřní podmínky.
- Vnitřní podmínky – souvisejí s psychikou žáka. Můžeme sem zahrnout souhrn dříve nabytých zkušeností, vědomostí či schopností žáka, jeho pracovní tempo, potřeby, motivy, zájmy, postoje, názory, temperament či tělesný a duševní rozvoj. Pokud chce učitel dosáhnout efektivního učení, musí žáky v průběhu vyučování povzbuzovat, udržovat a využívat jejich zájem, který úzce souvisí s motivací, ke které se dostaneme v další kapitole.¹⁶

„Ve fázi realizace výuky učitel provádí kromě jiného i pedagogickou diagnózu, pedagogickou prognózu a řídí proces učební činnosti žáků.“ (Vališová, Kasíková, 2007, str. 133)¹⁷ V průběhu výuky koriguje plánované postupy vzhledem ke konkrétním podmínkám mezi ním a žáky.

3. Kontrolní a hodnotící fáze – tato fáze je chápána jako závěrečná, umožňující posoudit výkony žáků vzhledem ke stanoveným cílům, které by měly být samozřejmě dosaženy a splněny. Je východiskem předcházejících fází, kdy koriguje postup plánování a realizaci dalších vyučovacích hodin. V této fázi by měl učitel klást důraz na hodnocení i sebehodnocení, a to jak z hlediska své činnosti, tak i činnosti žáků.¹⁷

---

¹⁶ NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ. *Didaktika primární školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 254 s. ISBN 8024412365.

¹⁷ VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340.

2.3 Bodový scénář výuky

Bodový scénář je heslovitě rozvržený průběh výuky, který může mít různé podoby. Takovýto jednoduchý přehled činností slouží k orientaci učitele. Zejména při složitějších pracovních postupech může být učiteli velmi užitečný. Samozřejmě ne každá výuka se bude řídit tímto bodovým scénářem, záleží na učiteli, jakou zvolí formu organizace výuky či jakou má časovou dotaci pro daný předmět, vesměs se ale většina výtvarných hodin řídí tímto způsobem uspořádání jednotlivých etap.

1. Zahájení výuky: cca 3 – 5 minut: učitel zahajuje výuku, snaží se o vytvoření příjemného, přátelského prostředí a „*přináší zklidnění a koncentraci žáků. Ke koncentraci dochází ve chvíli, kdy učitel na sobě vnímá pohledy všech dětí.*“ (Roeselová, 2001, str. 72)¹⁸
Zkontroluje potřebné pomůcky a materiál, aby nedostatky nenarušily plynulý chod výuky. Jestliže, měli žáci zadanou nějakou domácí přípravu pro následnou výuku, překontroluje ji.¹⁹
2. Motivace žáků: cca 10 – 15 minut: v této etapě učitel podněcuje vnitřní a vnější faktory žáka, které zaměřují činnost žáků k určitému cíli. Ve výtvarné výchově jde o výtvarné vyjádření, tvořivost, vizuální gramotnost atd. Motivace se často spojuje se zadáním motivačního námětu a částečně splývá v bod 3.
3. Zadání výtvarné úlohy: cca 5 – 10 minut: spočívá v objasnění výtvarného námětu, výtvarného problému, použité techniky, či spojení výtvarné úlohy s výtvarnou kulturou, pokud už není obsažena v motivaci nebo nemá být součástí závěrečné fáze vyučování. Žák by v tomto bodě měl pochopit, co má vlastně dělat, a jak to má dělat.
Každý žák musí mít přesnou představu o pracovním postupu, o práci s materiálem. Jen tehdy, když ví, co má dělat, je schopen se plně soustředit na obsah své činnosti a vytěžit z tématu a výrazových prostředků co nejvíc.¹⁹
4. Vlastní práce žáků: cca 30 – 90 minut: těžištěm celé výtvarné výuky je samotná aktivní práce žáků, proto je tato část vyučování vyčleněna právě a jen pro žáky samotné. Zde mají prostor pro své vyjádření zadaného úkolu. Učitel během této činnosti nemá „volno“, musí neustále žáky sledovat, vést a citlivě usměrňovat, může žákům pomoci, poradit, ne však zasahovat do jejich díla vlastní touhou sebevyjádření. Měl by si ověřit, zda všichni žáci pochopili zadání práce.

---

¹⁸ ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2001, 143 s. ISBN 8072900587.

¹⁹ BANÁŠ, Ján, Pavol HORVÁT, Július MUŠKA a Elena ŠEFRANKOVÁ. *Teória vyučovania výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1980, 253 s.

Žáci musí z učitelova přístupu cítit, že učitel je jim rádcem, který jim věří a uznává jejich schopnosti. Konečné dílo žáka by mělo být jeho vlastní prací. V hodinách výtvarné výchovy je volnější atmosféra než v jiných vyučovacích předmětech naukového charakteru, panuje zde tzv. pracovní ruch, který vyplývá z aktivní účasti žáků v pracovním procesu.¹⁹

5. Úklid třídy: cca 5 – 10 minut: předem, než začne učitel s hodnocením výuky, by bylo vhodné, aby si žáci po sobě uklidili, z důvodu zabránění nějaké nešťastné náhodě např. vylitím vody nebo zašpiněním od barev. Žáci v této fázi postupně práce dokončují, chodí po třídě, umisťují práce na jedno místo k následnému zhodnocení.

6. Hodnocení výuky: cca 10 – 15 minut: hodnocení se pro žáka stává zpětnou vazbou, tvoří tak důležitou složku edukace a je motivačním činitelem pro jeho další výtvarnou činnost. Učitel by měl dávat pozor na to, jak hodnotí. Každý žák je jedinečný ve svém vyjádření a učitel nemusí být objektivní, hodnotí tedy kvalitu dětské práce s opatrností a zařazuje sem i žákovo snažení, protože kladné hodnocení dodává žákovi úsilí vážnost.

Formou besedy učitel hodnotí splnění zadání, žáci mají za úkol zaujmout nestranný kritický postoj k vlastní práci i k práci ostatních spolužáků, tím si rozvíjí estetický názor a vkus. Učitel vede a usměrňuje rozhovor, respektuje výtvarné schopnosti žáků, jejich individualitu, typologii výtvarného projevu, jeho možnosti a tvořivou aktivitu.²⁰

7. Závěr výuky: cca 3 minuty: v této konečné fázi je již uklizeno, práce žáků jsou na jednom místě, žáci nemají další otázky a připomínky, vše již bylo řečeno v hodnotící fázi. Učitel sdělí, zda byly splněny stanovené cíle výuky, případně jaký námět bude navazovat příští hodinu a co si mají žáci nachystat doma.

2.4 Motivace

Termín motivace je odvozen z latinského slovesa „moveo“, jehož základní význam je hýbat, respektive hybná síla, něco vzbudit, přeneseně můžeme toto slovo chápat jako hybnou sílu chování, tedy činitele lidského chování.²¹ Tato kapitola má za úkol vysvětlit, proč se jedinec chová tak, jak se chová, co je příčinou čili motivem jeho jednání a jak vnímat motivaci jako důležitou součást vzdělávání. Smysluplnost jednání lidí právě spočívá v jejich

---

²⁰ BANÁŠ, Ján, Pavol HORVÁT, Július MUŠKA a Elena ŠEFRANKOVÁ. *Teória vyučovania výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1980, 253 s.

²¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013, 658 s. ISBN 978-80-7439-056-2.

motivech, v jejich vnitřním psychologickém rozpoložení, které se utváří ve vztahu jejich psychiky, zároveň se situacemi, do nichž vstupují a s životním standardem, ve kterém žijí. Otázka motivace patří k nejzávažnějším a nejsložitějším úkolům psychologie²² a dovolím si říct, že i pedagogiky.

Encyklopedický atlas psychologie motivaci označuje jako souhrnný proces podněcující lidské psychično k tomu, aby dospělo k určitému cíli, jímž se má vysvětlit různorodost individuálního jednání. Motivace, která se skládá jednak z jednotlivých motivů, tak globálních procesů a postojů.²³ Nicméně ale existuje rozdíl mezi pojmy motivace a motivy jednání a to ten, že motivace je proces zaměřování chování na dosažení určitého cíle. Jeho bezprostředními složkami jsou intenzita a doba trvání, na dosažení různých cílů vynakládá jedinec různou míru úsilí a v případě, že se setká s nějakou překážkou, vynakládá úsilí na její zdolání, nebo se původního cíle vzdá a stanovuje si nový, náhradní cíl. Proces motivace vymezuje cíl chování a jeho parametry, intenzitu a trvání, kdežto motivy jsou psychologické příčiny či důvody nebo smysl toho, co člověk dělá. Motivace, a to je třeba zdůraznit, vyjadřuje více či méně časově dlouhou tendenci, tedy proces, kdežto motiv chápeme jako relativně stálou předpokládanou motivační dispozici.²⁴

Učitel do jisté míry zastává roli „psychologa“, měl by tedy významu školní motivace porozumět a ve svých hodinách žáky vhodně motivovat. Motivovat znamená pohnout žáka k tomu, aby začal provádět nějakou činnost, v našem případě něco výtvarně vyjádřit a tvořit. Motivace je tedy odhodlání žáka dělat nějakou činnost, je z jedním nejdůležitějších faktorů úspěšného výkonu. Snad si mohu dovolit napsat, že každý učitel trpí frustrací, když se žák příliš nesnaží. Ve školství se dokonce můžeme setkat s postojem „Jen si dál vyučujte, mě tím vůbec neobtěžujete“. Na místě je, aby si učitel uvědomil, že motivace není vrozená, ale je naučená, tudíž, co se dá naučit, tomu lze vyučovat a vyučování je záležitostí učitele. Je tedy vhodné seznámit se s metodami, které mají vysokou schopnost zvyšovat žákovu motivaci, čili úmysl něco vytvořit a naučit se tyto metody ve vyučování používat.²⁵

---

²² NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přepracované vydání. V Praze: Triton, 2014, 599 stran. ISBN 978-80-7387-830-6.

²³ BENESCH, Hellmuth. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 512 s. ISBN 8071063177.

²⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Vyd. 1. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2011, 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8.

²⁵ HUNTER, Madeline. *Účinné vyučování v kostce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 101 s. ISBN 8071782203.

Podle Huntera existuje spousta faktorů, které působí na motivaci, ale některé bohužel nemůžeme ovlivnit, protože jejich působení proběhlo v minulosti. Na motivaci žáků mají vliv jejich rodiny, prostředí, ve kterém žijí a ve kterém vyrůstají, dřívější učitelé nebo již nabyté zkušenosti s učivem. Šanci uspět máme jen v přítomnosti, proto se zaměříme na ty, které dokážeme ovlivnit. Jsou jimi:

- Míra nejistoty

Klademe si otázku: „Jak velkou starost si dělá žák s učením?“, protože víme, že mírnou úroveň nejistoty žák nezbytně potřebuje k tomu, aby projevil úsilí. Můžeme to demonstrovat na příkladu, když jsme například spokojeni se svým zevnějškem, bydlením nebo zaměstnáním, nebudeme se tedy snažit je změnit. Úsilí jedinec vyvine teprve tehdy, když má zájem něco dělat.

- Průvodní pocity

Jak se žák cítí, se v určité míře projeví na míře úsilí, které je ochoten vyvinout. Je-li prostředí ve třídě příjemné, můžeme předpokládat, že má žák vysokou pravděpodobnost dosáhnout úspěchu. Můžeme si zcela jasně vybavit nepříjemné pocity při výuce, například v přetopené místnosti, vydýchaném vzduchu či přemíře cizojazyčných pojmů, které učitel užívá.

- Úspěch

Pocit úspěšnosti bezesporu zvyšuje motivaci žáků. Aby se žák cítil úspěšný, musí vynaložit určité úsilí a mít jistou míru nejistoty ohledně možného výsledku. Je-li úkol tak jednoduchý, že nevynaložíme žádnou námahu, jaký můžeme mít pocit z úspěchu? Jestliže ale vynaložíme značné úsilí k tomu, abychom se něco naučili, či udělali, aniž by byl výsledek předem zaručen, prožíváme bezesporu pocit úspěchu a jsme motivováni k dalším, těžším úkolům. Čím více takových pozitivních pocitů žáci zažijí, stávají se z nich optimističtější jedinci vzhledem k jejich budoucím výkonům a pustí se do pokusu i za rizika, že neuspějí, oproti žákům, kteří mají málo sebedůvěry a chrání se tím, že se do náročné práce nepustí.

Žáci, kteří považují selhání za výsledek nízké úrovně vlastních schopností, očekávají, že ke špatným výkonům bude docházet znovu a znovu. Tito žáci trpí negativními myšlenkami a špatnými pocity. Negativní myšlenky, které jsou s nějakým úkolem nebo činností opakovaně spojovány, budou přecházet i do podobných situací, které vyžadují stejné schopnosti. Tak se může stát, že celá vzdělávací oblast začne být pro žáka nepříjemná. Jestliže se nepříznivé motivační přesvědčení stane teorií o žákově vlastních schopnostech, jeho pojetí vlastního

já bude stále vyvolávat nejistotu a úzkost. Toto nepříznivé přesvědčení bude ztěžovat a brzdit celý proces učení, protože odvádí žákovu pozornost od učení a žák se místo toho zaměřuje na své nízké schopnosti. Pouze vnímavý učitel může žákovi pomoci tím, že připraví situace, v nichž může žák zažít úspěch a nastartovat tak jeho sebevědomí.²⁶

- Zájem

Zájem žáka není vrozený, ale získaný a učitel jej může zvyšovat dvěma způsoby. První možností je zvýšit žákův zájem o sebe sama, například přiblížit učivo k životu žáka, využít jeho jméno, použít příklad ze života. Druhým způsobem, jak můžeme učivo učinit pro žáka zajímavějším je, zdůraznění jeho výjimečnosti, originality nebo neobvyklosti. Spojíme-li učivo s tím, co žáci znají, co se jich přímo týká, můžeme u nich vzbudit zájem. Skoro všechno, co žáka učíme, můžeme dát do souvislosti s jeho životem. Pokud látka, kterou vyučujeme, není až tak originální, ale předložíme ji žákům zajímavým způsobem, může žáky také zaujmout. Dosáhneme toho i jednoduchou prací s hlasem, změnou místa žáka ve třídě, výměnou rolí učitel – žák, výměna písemného hodnocení za slovní ... Cokoliv, co se odchyluje od běžné výuky, může u žáků vzbudit „orientačně - pátrací reflex“ a výsledkem je jejich větší pozornost. Pozor ale na příliš časté ožívování výuky, velmi nápadné prvky mohou žáka naopak rozptylovat.

- Znalosti výsledků vlastní práce

Velmi silným prvkem, který ve výuce můžeme měnit, je množství, specifická a bezprostřednost zpětné informace, kterou žáci obdrží ve vyučovací hodině. Ve výtvarné výchově využíváme slovního hodnocení, kdy na konci vyučování využíváme spoluúčasti žáků na okamžité zpětné informaci.

- Vnitřní a vnější motivace

O úplnou vnitřní motivaci žáka se jedná tehdy, když uspokojení z pouhé činnosti je žakovým prvotním cílem. Žák něco dělá, protože ho to těší, že to dělá. Když něco dělá pouze kvůli tomu, aby dosáhl nějaké odměny, například dobré známky, splnění požadavků, pracuje spíše na základě vnější motivace.²⁷ Ve výtvarné výchově jde učiteli o to, aby měl žák z průběhu procesu výtvarné činnosti prožitek, aby činnost, kterou dělá, pocházela z jeho vnitřní motivace, proto se snažíme nalézat prostředky, které vzbudí žakovu vnitřní motivaci.

Ve vzdělávání žáků pracujeme s určitými předpoklady, že dítě ve větší, či menší míře touží po poznání, chce tvořit, vyvíjet činnost, potřebuje znát cíl a smysl své činnosti, touží

---

²⁶ *Efektivní učení ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 142 s. ISBN 8071785563.

²⁷ HUNTER, Madeline. *Účinné vyučování v kostce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 101 s. ISBN 8071782203.

po společnosti druhých, po sdílení a touží po uznání. Jestliže uspokojíme tyto potřeby žáka, rozvíjíme harmonickou osobnost. Žák během takto komponované výuky pocítuje radost, potěšení a uspokojení. Pokud učitel nezanedbá žádnou z těchto potřeb, bývá úspěšný i v motivaci žáka pro výtvarnou činnost. Ve výtvarné výchově motivaci zařazujeme do úvodní fáze vyučování, která má žáky oslovit a pracuje s jejich smyslovými zkušenostmi, vzpomínkami, emocemi, zájmy apod. Motivace výtvarných činností nabývá v hodinách nejrůznější podoby, může být založena na kontaktu s uměleckým dílem nebo jiným vizuálním podnětem, na vyprávění učitele, četbě, rozhovoru nad nějakým tématem, atd.²⁸

K motivaci ve výtvarné výchově můžeme podle Šobánové použít:

- Překvapivost, originalitu námětu – neotřelý, zajímavý, hravý a originální námět, žáka motivuje k nenásilnému osvojení výtvarného učiva.
- Novost činnosti – každý jedinec touží po nových zkušenostech, když pedagog obměňuje činnosti, začleňuje nové techniky a způsoby zpracování námětu, tvoří nevyčerpatelný inspirační zdroj výtvarného umění.

Každý žák je jedinečná osobnost, pokud chceme, aby žáci cítili, že se respektuje jejich osobnost a styl práce, měly by činnosti oslovovat všechny děti a umožňovat jim rozvíjet potřebné dovednosti, toho dosáhneme tím, že ve vyučování budeme využívat různé modality. Tím rozumíme rozlišování, prostřednictvím kterého smyslu předáváme informaci, zda ji sdělujeme slovně, písemně, obrazem apod. Vyučování by mělo obsahovat například předváděné vyučované dovednosti učitelem, metodu hraní rolí, vyjádření uměleckým projevem – tancem, písní, obrazem, prací s různým materiálem, pomůckami, skládkami, audiovizuální technikou, počítačem, internetem.²⁹

- Aktivní role žáka v činnosti – jestliže žáci pracují ve skupině, musí každý žák cítit důležitost své role v realizaci projektu.
- Úspěch, pochvala za činnost – úspěch utváří osobnost žáka, buduje jeho sebedůvěru a kladné sebehodnocení. Trvalý neúspěch vytváří frustraci.
- Správná míra náročnosti úkolu – pracujeme-li s dětmi různé úrovně talentu, schopností či jiných předpokladů, není tento bod snadné odhadnout. Výtvarné zadání by se mělo

---

²⁸ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.

²⁹ *Efektivní učení ve škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 142 s. ISBN 8071785563.

přizpůsobit zvláštnostem žáků. Příliš náročný úkol se stává nesplnitelným a snadný úkol ztrácí motivaci.

- Sociální okolnosti – sociální klima skupiny je důležitým činitelem motivace, úspěch posiluje postavení žáka ve skupině, před spolužáky a učitelem.
- Smysluplnost činnosti – pokud je snažení žáka smysluplné a žák vnímá důležitost své činnosti, je splněno další kritérium pro úspěšnou motivaci. Výsledek výtvarné činnosti je sdělení, není proto vhodné, pokud výtvarné práce žáků nikde nevystavíme nebo nějak nezhodnotíme, dílo by mělo po určitý čas komunikovat s okolím – na výstavě, jako součást třídy, školy...
- Kontext předchozí činnosti, dalších zájmů a zkušeností žáka – v motivační části, pracujeme s tím, co žáci znají, s čím mají zkušenost, na co si mohou vzpomenout a prožívat tak znovu určité pocity. Spojujeme nové téma s již známým. Jedině tak se stávají naše předchozí zkušenosti a dovednosti základem pro nové a hlubší pochopení tématu.

Podle Roeselové má motivace za úkol žáka silně oslovit, vyvolat v něm silné smyslové zážitky, zkušenosti, emoce, rozumové úvahy atd. Významnou úlohu v procesu motivace zastává vyprávění, četba, poslech hudby, návštěva galerie, muzea, ateliéru umělce nebo výtvarná akce. Motivaci nemusíme chápat jen jako pár minut v úvodní části hodiny, někdy si motivace vyžádá i celou vyučovací jednotku, na kterou žáci navazují později. Aby byla motivace úspěšná, měla by si udržet svou podnětnost, její podoba se proto může pružně měnit a střídavě využívat všechny nabízené možnosti. Přímý zážitek nebo oživení vzpomínek a představ inspiruje výtvarné řešení úkolu. Tomu učitel napomáhá svým vstupem, aktivně spolupracuje s žáky, otevírá rozhovor, který vede ke vcítění, tvořivým úvahám, analýze nebo hledání variant.

Pokud učitel shledává obtíže v motivaci, mohou spočívat v nedostatečné promyšlenosti nebo chaoticky formulovaných požadavcích:

- Žákům je poskytnuta velká šíře námětů. Vzniklé práce jsou různorodé a ztrácejí souvislost se zadáním.
- Z motivace vyplyne více výtvarných problémů, žáci znejistí a nepochopí, čeho se má zadání týkat.

- Nebo naopak, učitel zadá v podstatě jen jediné řešení a výsledky práce žáků jsou totožné.³⁰

2.5 Hodnocení

Hodnocení ve školním vzdělávání je činnost, která může svými důsledky žákovi ve velké míře pomoci ale naopak i ublížit. Tato problematika se tak řadí mezi ožehavá témata pedagogů. Do procesu hodnocení vstupuje celá řada intelektuálních i emocionálních schopností a kvalitní průběh i konečný výsledek vyžaduje od učitele i od žáků mnoho úsilí. Hodnocení žákovy práce ve škole podmiňuje jeho další kvalitu a zároveň se stává komunikací mezi učitelem, žáky a rodiči.

Osobní hodnocení prováděné učitelem a žáky ve škole má v našich českých školách dlouhou tradici, stává se totiž výrazem a symbolem profesní kompetence pedagogů, protože právě oni mají jedinečné právo i povinnost zodpovědně posuzovat kvalitu žákova školního výkonu a jeho chování. Toto hodnocení tedy především slouží žákům jako pomoc a motivace pro jeho další práci, poskytuje mu informace o vlastním postupu práce a podílí se na vytváření sebepojetí žáka. Umět zhodnotit svou práci by se žák měl ve škole také naučit, protože je to dovednost, kterou bude potřebovat pro svůj život.³¹ Z běžného života víme, že hodnocení je součástí každé lidské činnosti, hodnotíme promyšlené cíle činnosti, podmínky, jaké budou vhodné či nevhodné pro naši činnost, hodnotíme vhodnost a účelnost či smysluplnost prostředků, které použijeme, naši vlastní činnost, zda jsme jednali správně nebo ne. Člověk se ve svém životě neustále rozhoduje a hodnotí, co je pro něj vhodné.³²

2.5.1 Subjektivní versus objektivní hodnocení

Učitelé nesmí zapomínat na to, že hodnocení je do velké míry subjektivní, protože většinou hodnotíme, ač si to nepřipouštíme, podle svého zájmu, na základě námi stanovených kritérií, užitku, cílů a představ, našeho přesvědčení, poznání

---

³⁰ ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2001, 143 s. ISBN 8072900587.

³¹ SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 190 s. ISBN 8071782629.

³² KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 230 s. ISBN 978-80-247-2857-5.

nebo individuálních zkušeností. V některých případech bychom se měli vyhnout těmto osobním zájmům a stát se nezaujatým hodnotitelem a používat tzv. objektivní hodnocení, což není snadné, protože víme, jak má žák zvládnout určitý soubor znalostí, jak má probíhat zvládnutá operace, jakým způsobem by se měl problém vyřešit, přesto se asi nemůžeme vyhnout subjektivním vstupům. V tomto smyslu chápeme hodnocení jako proces, prostřednictvím kterého uspokojujeme své potřeby, zejména potřebu být úspěšný, být přijímán, kladně oceňován, potřebu někam patřit a seberealizovat se.³³ Jednání učitele a jeho rozhodnutí jsou důsledně sledovány žáky i rodiči či kolegy, nadřízenými, ale i veřejností. Od učitele se očekává, že bude spravedlivý, objektivní a bude měřit stejným metrem.

Hodnocení je dovednost, která dokáže rozlišovat jevy od důležitých po lhostejné a odlišovat dobré od špatného. Z toho vyplývá, že k hodnocení patří hodnoty, jejich objevování, vyzdvihování, potvrzování nebo naopak kritizování a zpochybňování. V praxi tedy hodnotíme druhého člověka podle našich vlastních hodnot. Pokud člověk nerespektuje naše hodnoty, máme sklon ho hodnotit špatně. Může se nám zdát, že pokud někdo odmítá naše „dobré“ hodnoty, vlastně volí „zlé“ hodnoty. Ovšem volí také dobré hodnoty, ale jen jiné než ty naše.³⁴

Veškerá snaha o objektivní hodnocení je vždy subjektivním aktem. Je třeba hodnocení realizovat tak, aby vždy přítomná subjektivita nezraňovala žáka a nepoškozovala jeho další rozvoj. Označujeme to jako pedagogicky citlivou subjektivitu, která plně závisí na kompetencích každého konkrétního učitele.³⁵

Ve výtvarné výchově učitel, coby hodnotitel, sám inklinuje k určitému způsobu výtvarného vyjadřování a zastává jistá kritéria vkusu a určité výtvarné preference, proto je hodnocení v tomto vzdělávacím oboru skutečně problematické. Zastávám názor, že výchovy obecně by se měly hodnotit slovně, dosud se ale na všech typech škol klasifikuje známkou.³⁶

---

³³ KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků: formy hodnocení, učitel a žák, hodnocení kompetencí žáků, sebehodnocení, praktické ukázky*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2009, 199 s. ISBN 978-80-247-2834-6.

³⁴ SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 190 s. ISBN 8071782629.

³⁵ KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 230 s. ISBN 978-80-247-2857-5.

³⁶ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.

2.5.2 Jak tedy hodnotit

Učitel by měl být schopen před svými žáky a před jejich rodiči vysvětlit, či dokonce obhájit cíl vzdělávání a k němu náležející hodnocení žákovských výkonů. Rodiče totiž mají právo od učitele vyžádat vysvětlení a obhájení jeho hodnocení svých dětí. Abychom dokázali předložit důkazy a fakta mělo by hodnocení ve výuce splňovat čtyři podmínky, které se navzájem prolínají a mezi sebou souvisí. Podle Slavíka jsou to tyto následující:

1. Cílenost hodnocení – toto hodnocení je zaměřené předem k stanoveným cílům výuky, tedy zřetelně souvisí s požadavky výuky. Žáci musí předem vědět, za co budou hodnoceni. Učitel může během výuky žáky vést k tomu, aby průběžně promýšleli, čeho dosáhnou, žáci mají mít na paměti „k čemu to je“ nebo „kam směřuje“.
2. Systematické hodnocení – má pokryt rozmanité cíle a být zároveň ucelené, všechny jeho podoby si zachovávají vzájemnou souvislost. Mělo by obsahovat hodnocení kritériální i normativní, formativní i sumativní, analytické i holistické nebo autentické v proporcích vhodných pro vyučovací předmět a zvolenou vyučovací koncepci.
3. Efektivnost hodnocení – přináší dostatek informací o průběhu práce, zbytečně neruší a neobtěžuje, nevyžaduje nadměrnou námahu od učitele ani od žáků, nejpřirozeněji vyplývá ze společné práce.
4. Informativnost hodnocení – sděluje a zaznamenává vše, co je potřeba znát, žáci i rodiče mu rozumí.³⁷

2.5.2 Jakým jazykem hodnotit

Současný žák a snad ani učitel si nevystačí při hodnocení pouze se sdělením známky, je třeba ji doplnit ústním nebo písemným komentářem, rozhovorem nad provedenou činností, jak se jim při práci dařilo, nedařilo, jejich postřehy a názory.

Pro žáka je důležitá zpětná vazba, zpráva o tom, zda zadaní výtvarného námětu zvládli dobře, co mohli udělat jinak, v čem se mohli zlepšit. Komentář by měl popsat výsledek, ale i proces. Učitel tak využívá popisující jazyk, co nejpodrobněji popíše žákovu práci, hodnocení vztahuje k úkolu. Na rozdíl od jazyka posuzujícího učitel hodnotí samotnou osobnost žáka, například k jeho vlastnostem. Ve všech vzdělávacích oblastech žák více než

---

³⁷ SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 190 s. ISBN 8071782629.

známky potřebuje informaci o tom, jak si vede v určité činnosti, stejná chyba bude mít u různých žáků různé příčiny a odhalení konkrétní příčiny má šanci na příští úspěch. Slovní komentář buďto od učitele, od spolužáků nebo i vlastní sebehodnocení, vede žáka k uvědomění si svých silných a slabých stránek a podporuje žakovu samostatnost.³⁸

2.5.3 Fáze hodnotícího procesu

1. Zadání výtvarné činnosti – pochopení, přijetí

Už v tomto vstupním prvku se projevují některé kvality hodnocení. Jakým způsobem učitel úkol zadává, jaký typ úkolu zadává, či jak obtížný úkol to je. Již zde učitel usuzuje o žakových schopnostech. Učitel by měl v zadávání úkolu žákovi vyjádřit důvěru, povzbudit ho. Aby výzva byla pedagogicky účinná, měla by být formulována vzhledem k žakově osobnosti, stylu učení, odpovědnosti, snaze, schopnosti, sebedůvěře... Žák přijímá úlohu s určitým napětím a snaží se ji splnit. Základní otázkou je, zda žák pochopil, co má vlastně dělat. Pokud žák zadání pochopí, pak je schopen úspěšně práci dokončit.

2. Expozice výkonu – průběžná analýza výkonu

Žák pracuje a učitel pozoruje chod jeho výkonu. V průběhu žakovy práce provádí učitel průběžnou analýzu jeho výkonu, oceňuje kvalitu, originalitu, využití formátu... Učitel provádí jakousi prognózu dalšího žakova postupu. Jakýkoliv vstup do žakova díla by měl být velice taktní, pouze tehdy, kdy si žák neví rady. Učitel by určitě neměl zasahovat do žakova výtvarného projevu. Žákovi můžeme nevhodným, netaktním zásahem do díla narušit jeho sebevědomí. Průběžnou analýzu si učitel dělá i proto, aby mohl kvalitněji hodnotit závěrečnou fázi, aby měl dost argumentů pro formulování závěrečného posudku.

3. Ukončení výkonu žáka – žakovo očekávání – zpětné promítání výkonu

Žák dokončuje výtvar, vnitřně si kontroluje, co a jak udělal. Myšlenkovitě se vrací k postupu práce a očekává učitelovo hodnocení jeho díla. Učitel si zpětně promítne, jak žák v průběhu hodiny pracoval, rovněž se pozastaví ke klíčovým situacím a porovnává cíl, který měl být dosažen se skutečným výsledkem žakovy práce. Do této fáze vstupuje i žakovo vědomí vlastní pozice ve třídě a vztah k učiteli.

---

³⁸ VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340.

4. Závěrečná analýza výkonu – rozhodnutí

V poměrně krátkém čase musí učitel provést složitou analýzu žákova výtvaru buď mezi učitelem a jedním žákem, nebo před celou třídou. Závěrečné hodnocení shrnuje průběh a klíčové situace, včetně chyb i výrazně pozitivních prvků a vytváří podklad pro základní rozhodnutí učitele: „s určitými problémy“, „výborně“, „opravdu ses snažil“, „dělal jsi, co jsi mohl“ nebo „ani ses nesnažil“ či „ani ti na tom nezáleželo“. Toto rozhodnutí je třeba vyjádřit co nejpřesněji buď určitou známkou s odůvodněním, nebo slovním hodnocením se závěrečnou pochvalou, případně se zařazením do určité skupiny výkonů, nebo radou, jak práci dokončit kvalitněji. Do závěrečné fáze je vhodné zařadit i ostatní žáky, aby se naučili hodnocení ostatních a hlavně sebehodnocení. Je možné, že žáci v konkrétnějších otázkách postřehnou něco, co učitel sám postřehnout nedokázal nebo zazní informace, které učitel o žákovi ani znát nemusí a budou mít zásadní vliv na jeho hodnocení.

Smysl klasifikace je pouze tehdy, stimuluje-li zájem žáků a potlačuje-li dílčí neúspěchy. „*Jen tam, kde zůstává zájem živý, je dítě schopné se aktivně rozvíjet.*“ (Roeselová, 2001, str. 73)³⁹

5. Vynesení posudku – přijetí, či nepřijetí hodnocení

Učitel v hodnocení vyjádří žákův výkon a výsledek srovná s cílovou normou, s předchozími výkony daného žáka, jednak s výkony ostatních žáků. Učitel předloží žákům nepřímá kritéria, která použil při hodnocení konkrétního výkonu. Pro žáka je důležitá i forma sdělení hodnocení, tzn. jakým způsobem učitel vyjádří svou spokojenost, či nespokojenost s žakovým výkonem. To může dát najevo jak verbálně, tak neverbálně, např. intonací, důrazem, očním kontaktem, mimikou, gestikou...Rozhodně by učitel neměl používat zesměšňující ironii, nebo vyjádření absolutní beznaděje, ale měl by vždy pozitivně hodnotit, vždy s povzbuzením, ať jde o potěšení, že se žák zlepšil, že dobře zvládl situaci, ale i nespokojenost, že vůči jeho schopnostem neudělal práci, tak jak mohl.

6. Uvědomění si možných dopadů hodnocení na žáka

Tato fáze se děje, nebo spíš měla dít, ve vědomí učitele. Učitel by si měl uvědomit vnější projevy žáka, který byl hodnocen vůči znalosti jeho osobnosti k jeho pravděpodobnému vnitřnímu zpracování konkrétního hodnocení. Je nezbytné, aby se učitel čas od času zastavil a popřemýšlel, jaký důsledek může mít jeho hodnocení na žakovu osobnost.⁴⁰

---

³⁹ ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2001, 143 s. ISBN 8072900587.

⁴⁰ KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 230 s. ISBN 978-80-247-2857-5.

Hodnocení tvoří nedílnou součást výtvarné výuky a nemělo by se zanedbávat. Je závislé na počtu žáků ve třídě, nicméně by však měl být každý žák za své úsilí ohodnocen, byť by to bylo jen jednou větou. Ve výtvarné výchově můžeme hodnotit například sílu výrazu, zpracování námětu, využití formátu, kompozici, originalitu výtvarného vyjádření, zvládnutí techniky atd. ⁴¹

---

⁴¹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.

3 Médium

„*Medium is message*“

Marshall McLuhan

Pojem médium je v dnešní době běžný a samozřejmý. Používáme ho dnes a denně, aniž bychom o něm zvlášť přemýšleli, jsme jim obklopeni na každém kroku. Jestliže se jím budeme blíže zabývat, zjistíme, že pochází z latinského přídavného jména „medium“, což podle latinsko - českého slovníku znamená „nacházející se uprostřed, střední, mezi“. Pokud uijeme toto slovo v komunikaci, je tento pojem spojen s myšlenkou zprostředkování, soustředění, nosiče duchovního výrazu, odpoutávajícího se od místa a času. Ve vědomí každého člověka hraje médium významnou úlohu, utváří naši představu o skutečnosti, tvoří tak další dílek života každého jednotlivce.⁴² Médium je zpráva, stejně jako text, tak i obraz.⁴³

Každý obraz, ať už namalovaný prstem do písku, dětskou kresbu na papíře, obraz slavného malíře či fotografie v rodinném albu či na internetu, můžeme vnímat jako sdělení a číst v něm jako v textu. Vztahem mezi textem a obrazem se v historii umění zabývalo již mnoho lidí. Jakékoli vizuálně obrazné vyjádření můžeme tedy chápat jako médium zprostředkovávající nějakou formu komunikace. „*Umělecká díla minulosti i současnosti jsou a vždy byla součástí světa mediálních sdělení.*“ (Škaloudová, Kitzbergová, 2008, str. 21)⁴⁴

Jedinec, který chce sdělit nějakou svou myšlenku, může prakticky použít jakýkoliv materiál. Umělecká komunita přijímá nové technologie za nedílnou součást života a prostřednictvím nich začíná své pocity vyjadřovat.

Americký fotograf, zakladatel dokumentární fotografie Lewis Hine, začátkem dvacátého století řekl „*Kdybych dokázal vyjádřit příběh slovy, nepotřeboval bych tahat s sebou*

---

⁴² SCHELLMANN, Bernhard, Peter GAIDA, Martin GLÄSER a Thomas KEGEL. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, 482 s. ISBN 8086706060.

⁴³ PETŘÍČEK, Miroslav. *Myšlení obrazem: průvodce současným filosofickým myšlením pro středně nepokročilé*. Vyd. 1. Praha: Herrmann & synové, 2009, 201 s. ISBN 978-80-87054-18-5.

⁴⁴ *ICT a současné umění ve výuce - inspirace pro pedagogy výtvarné, hudební a mediální výchovy*. Barbora Škaloudová, Leonora Kitzbergová. *Mediální výchova a výtvarná výchova – prostor pro setkávání různých přístupů a kontextů médií*. V Praze: Národní galerie, 2008, 156 s. ISBN 9788070353783.

fotoaparát“. Tento citát nám vydává svědectví o tom, že fotografie nám zprostředkovává určitý příběh, sdělení, které nám autor chce předat.

Výtvarná výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání se nezajímá jen o klasické výtvarné umění a jeho působení, ale také o vizuální kulturu obecně, kam bezpochyby spadají i média, u nichž můžeme sledovat jejich působení obrazových vyjádření jako komunikačního prostředku. Pokud chce pedagog zařadit do výuky výtvarné výchovy tzv. nová média, kam patří například fotografie, vyžaduje to z jeho strany aktuální znalosti z tohoto oboru a také pochopení výtvarné výchovy jako předmětu, který má poznávací a komunikační funkci vizuálního vyjádření.

Většina dnešní školní mládeže je vybavena nástroji k tvorbě digitálních obrazů, která je realizována zejména pořizováním digitálních fotografií již v mobilních telefonech, které umožňují takto získané obrazy publikovat na internetu. Z toho vyplývá, že v oblasti výtvarného zpracování dochází k odstoupení od nároků na jejich „profesionální úroveň“, když jejich kvalitu zaručují technologie, zejména automatické ostření a expozice.

Aby žák rozvíjel smyslovou citlivost, ověřoval komunikační účinky či uplatňoval svou subjektivitu, má výtvarná výchova za úkol, aby žák sám aktivně tvořil vizuální sdělení.⁴⁵ „*Schopnost vyzkoušet si sám a následně znát co nejvíce z toho, jakým způsobem a s jakými komunikačními účinky mohou vizuální poznatky a vizuální sdělení vznikat, zabraňuje často neoprávněnému „strachu z médií*““(Pastorová, Jiráček, 2015, str. 97).

Nová média se vztahují již k existujícím dílům, jsou schopná minulá i současná díla zaznamenat a archivovat, zejména digitální technologie, které daly v historii průchod neomezeně opakovat již stvořené, nejenom umělecká díla, ale i viděné, slyšené a prožité vjemy, ke kterým je přístup se neopakovatelně vracet, upravovat je a neustále proměňovat. Nejnovější technologie umožňují tyto záznamy upravovat k dokonalosti, jsme fascinováni „nadobrazem reality“, kdy se může stát, že skutečná realita bez příkras pro nás ztrácí význam.

Digitální technologie v umění dávají vzniknout novým vyjadřovacím formám. Teprve v posledních deseti letech dochází mezi teoretiky výtvarné výchovy k jakémusi uznání ve smyslu nutné akceptace nových médií ve výtvarné tvorbě, můžeme říci, že i ti nejzarytější zastánci duchovní a smyslové výchovy přiznávají, že digitální fotografie a videa jsou

---

⁴⁵ PASTOROVÁ, Markéta a Jan JIRÁK. *K integraci mediální výchovy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 170 stran. ISBN 978-80-244-4624-0.

prostředkem komunikace mezi dětmi a pokud je využijeme ve výtvarné výchově, můžeme dosáhnout velké motivace. Problém tedy nastává v otázce, jakým způsobem tato média využít ve výtvarné výchově, aby se nestala pouhým nástrojem rozmnožování komerčních sdělení.

Nová média jako jsou digitální fotoaparáty, počítače, videokamery rozšiřují možnosti svobodného přístupu k obrazu, průkopníkem toho všeho byla právě fotografie. Pouhou manipulací s obrazem, to co jde s digitálními technologiemi vytvářet, však neznamena automaticky, že jde o kreativitu nebo dokonce o umění. Dílo musí být nositelem nějakého sdělení, které přesahuje rámec běžné komunikace, má obsahovat poselství. Ve výtvarném vyjádření dítěte nejde o tak velký přesah jak tomu je v umění, ale i zde dítě sděluje své závažné niterné obsahy. Obsah sdělení by měl být podmínkou jakéhokoliv výtvarného projevu, ať už vytvořeného z fyzického materiálu či ve virtuálním prostoru. Jestliže v dnešní době umělci a výtvarníci využívají ke své práci digitální technologie, tak proč by ve výtvarné výchově na prvním stupni neměly být tyto technologie adekvátně využívány.⁴⁶

Čím více se nová média rozšiřují, tím častěji teoretikové i praktické diskutují nad tím, zda by výtvarná výchova neměla být převážně zaměřena na práci s digitálními technologiemi, aby se tyto technologie plynule staly předmětem tzv. vizuální komunikace. V konečném důsledku se ale nad touto otázkou neshodují. Jedni tvrdí, že výtvarná výchova už novými médii je do značné míry ovlivněna, ti druzí požadují, aby se do základního vzdělávání dostal předmět nazvaný vizuální komunikace, který by stál vedle výtvarné výchovy a pouze s ní korespondoval, ale zcela ji nenahrazoval. Toto téma se ale již zařazují i do mimovýtvarných předmětů na druhém stupni základních škol, jako například počítačová grafika, estetická výchova nebo základy společenské výchovy.⁴⁷

---

⁴⁶ BABYRÁDOVÁ, Hana. Digitální technologie – umění – výchova a „kůže přírody“ ve „virtuální ruce“. In *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií I: využití ICT a dalších nových přístupů ve výtvarné výchově: sborník příspěvků*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 161 s. ISBN 978-80-244-3089-8.

⁴⁷ BABYRÁDOVÁ, Hana. *Nové proudy ve výtvarné výchově*. In *Škola muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2007. s. 40-65, 25 s. *Škola muzejní pedagogiky*. Dostupné z WWW: http://kvv.upol.cz/files/pub/smp_04.pdf

4 Fotografie

„*Obrazy provází lidstvo od nejstarších počátků jeho existence.*“ (Wittlich, 2012, str.7)⁴⁸
Ještě předtím, než člověk poznal písmo, obrazy zprostředkovávaly přenos informací a umožňovaly základní komunikaci. V současné době hraje obraz stále větší roli, stačí se rozhlédnout kolem sebe, obklopuje nás na každém kroku.⁴⁸ Fotografování se stalo v poslední době zábavou, stalo se společenským rituálem, obranou vůči úzkosti a nástrojem moci. Fotografie provázejí rodinný život, sestavují rodinnou kroniku, která svědčí o její spřízněnosti. Fotografovat znamená přivlastňovat si fotografovanou skutečnost, dává lidem pocit vlastnictví minulosti. V poslední době cestuje množství lidí na dovolené a je pro ně zcela nepřírozené cestovat bez fotoaparátu, fotografie nám zajistí nesporný důkaz o tom, že k výletu právě došlo. Všudypřítomnost fotoaparátů naznačuje, že čas se skládá z událostí, které stojí za to si vyfotografovat, poté co událost skončí, snímek nám zaručí určitou nesmrtelnost. Fotografovat znamená podílet se na smrtelnosti, zranitelnosti či nestálosti někoho nebo něčeho. Pokud vyjmeme fotografovaný moment a znehybníme ho, vypovídáme tak o neúprosném plynutí času.⁴⁹

Autor fotografie chce divákovi sdělit především nějakou svou myšlenku. Pocit, který v momentální chvíli prožívá, chce vtisknout na papír. To co nevyfotografuje v daný moment, to již nejde následně dodělat. Člověk může realitu kopírovat, ale až tehdy, když jí vtiskne své vnitřní vidění světa, můžeme mluvit o umění. „*Umělec se stává umělcem tehdy, až sám vstoupí do hlubin tohoto nevysloveného, nechá se jím proniknout a zaplavit, proměnit a nachází nová poselství.*“ (Štreit, 2004, str.15)⁵⁰

---

⁴⁸ WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 203 s. ISBN 978-80-7422-157-6.

⁴⁹ SONTAG, Susan. *O fotografii*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002, 181 s. ISBN 8071854719.

⁵⁰ ŠTREIT, Jindřich. *Netradiční formy výuky dokumentární fotografie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 83 s. ISBN 8024408279.

4.1 Pojem fotografie

Slovo fotografie pochází sloučením dvou řeckých slov, *fós* jakožto světlo a *grafis* jako štětec, což v přesném překladu chápeme jako *kreslení světlem*.⁵¹ Význam tohoto slova ale nebyl totožný s dnešním významem, označoval pouze zobrazovací postup, nikoli jeho výsledek. Fotografie byla označována jako *rytina, kresba, malba, otisk* apod. postupně se jí začalo říkat například *kopie, obraz* či *fotografický obraz, kopírovat, snímat* nebo zcela nově *světloobraz, světlotisk, světlopis* apod. Nové výrazy pro fotografii vznikly v Německu, byly to termíny jako *lichterbilder*, u nás jako *světlobraz*, někdy také *světlový obraz*. Pro daguerrotypický snímek byl označován název *daguerreotyp*. Pojem *fotografie* se rozšířil až v 50. letech 19. století v souvislosti s rozvojem kolodiového procesu.⁵² Do konce tohoto desetiletí se stala fotografie obecným názvem, který zahrnoval všechny fotografické procesy, označující postup i jeho výsledek.⁵³

4.2 Dějiny fotografie

Člověk již odjakživa má touhu zachytit na obraze prchavé a pomíjivé. Zhruba do doby před dvěma sty lety k tomu sloužilo jen umění, ale přesto tato díla nebyla nikdy pravdivá, nebyla nikdy věrným obrazem.⁵⁴ Aby k vynálezu fotografie mohlo dojít, musely se nejdříve skloubit dva různé poznatky, citlivost látek ke světlu a camera obscura s chemickými a optickými vědomostmi, které existovaly nezávisle na sobě.⁴⁸ Na přelomu 18. a 19. století na tomto problému pracovalo nezávisle na sobě hned několik vynálezců a dnes je to 190 let od doby, kdy první fotografie spatřila doslova světlo světa. Lidé se divili výsledkům kreslení světlem, byli v té době tak ohromeni a okouzleni tímto procesem, že mu dokonce přisuzovali nadpřirozenou moc, což naší generaci přijde jako zcela všední a přirozené. Přesto, když se necháme vtáhnout do historie vzniku fotografie a uvědomíme si naprostou jednoduchost tohoto přístroje, můžeme nad ním opět žasnout.

---

⁵¹ Význam fotografie. www.vyznam-slova.com. [cit. 2016-12-1]. <http://www.vyznam-slova.com/fotografie>

⁵² Kolodiový proces – snímky kopírované ze skleněného negativu na papír.

⁵³ ANDĚL, Jaroslav. *Myšlení o fotografii*. 1. vyd. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2012, 462 s. ISBN 978-80-7331-235-0.

⁵⁴ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

Klasické dějiny fotografie studují vývoj fotografického procesu od doby jeho vzniku až po současnost. Tato podkapitola se zabývá ranou historií rozvoje technické složky tohoto média.

4.2.1 Camera obscura

Camera obscura, nazývaná také dírková komora nebo také temná komora, je jednoduché optické zobrazovací zařízení v uzavřeném světlotěsném prostoru, kde na jedné stěně je malý otvor, který na protilehlé vnitřní straně vytváří obraz vnějšího prostoru na základě přímočarého šíření světla. Vzniklý obraz je horizontálně i vertikálně převrácený. S tímto jevem se lze setkat v přírodě či běžném životě a lidé ho již od pradávna pozorovali v různých koutech světa.⁵⁵

Tato znalost byla známa již ve 4. stol. př. n. l. v Číně, zhruba ve stejné době popsal tento fyzikální jev i řecký filozof Aristotelés. Až v 11. stol.n.l. podrobněji rozebral princip dírkové komory arabský učenec Ibn al-Hajtham, v Evropě známý jako Alhazen, a vytvořil tak základy teorie optiky, na které stavěli další učenci. Nejdříve se převrácený obraz promítal v zatemnělé místnosti, pozorovalo se tak například zatmění slunce. Zastavíme se až u Leonarda da Vinciho, který jako první dospěl k názoru, že světelné paprsky se při průchodu otvorem camery obscury kříží a přirovnal ho k lidskému oku. Sám Leonardo využíval cameru obscuru jako pomůcku ke kreslení a vyjádřil myšlenku, že by se pomocí ní dal pořídit obraz. Největší zásluhu na rozšíření znalostí této dírkové komory měl neapolský učenec Giovanni Battista della Porta, on ji vylepšil spojnou čočkou a konvexním zrcadlem, které upravovalo převrácený obraz a umožňovalo ostření. V 16. a 17. století se zatemněná místnost proměnila v přenosnou skříňku, která se stala předobrazem fotografického přístroje a stala se pomůckou užívanou v různých malířských žánrech, zejména v krajinomalbě a portrétu.^{56 + 57}

---

⁵⁵ BALIHAR, David. Co je dírková komora. *pinhole.cz*. 2001-2015. [cit. 2016.02.13]. <<http://www.pinhole.cz/cz/pinholecameras/whatis.html>>

⁵⁶ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁵⁷ ANDĚL, Jaroslav. *Myšlení o fotografii*. 1. vyd. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2012, 462 s. ISBN 978-80-7331-235-0.

4.2.2 Zachycení obrazu

Na počátku byla camera obscura a nejzásadnějším krokem k vynálezu fotografie byla myšlenka, jak zafixovat vzniklý obraz uvnitř camery obscury.⁵³ Vynálezci se snažili nalézt nový a efektivnější způsob zobrazování, který by byl jednodušší než produkce obrazů zhotovovaných ručně a šířených omezenými reprodukčními technikami. Snaha o zjednodušení produkce se ubírala směrem mechanizace vzniku samotného zobrazení a současně také nalezení levného a hromadného způsobu šíření.

Již ve středověku objevili alchymisté, že soli stříbra jsou citlivé na světlo. V době průmyslové revoluce se zvýšil zájem o tyto chemické látky v souvislosti s hledáním levnějších kopírovacích metod a způsobů při zhotovování obrazových předloh. Velký impulz v roce 1797 byl vynález litografie, tzv. chemického tisku, rakouským hercem a vynálezcem Aloisem Sanefelderem, který chtěl zlevnit a urychlit množení divadelních textů.⁵⁸

4.2.3 Joseph Nicéphore Niepce 1765 – 1833

Litografie se stala módou, koníčkem lidí v té době, například jako amatérská fotografie dnes. Všichni se dožadovali lepších litografických kamenů, nových kříd, inkoustů a tiskařských barev. Niecéphore Niepce vytušil možnost dobrého obchodu a začal se litografii více zabývat. Nastal ale problém, litografii musel někdo na kámen nakreslit a Niepce nebyl dobrý kreslíř.⁵⁹

Nedostatek kreslířského nadání ho přivedlo na myšlenku, že by si mohl usnadnit práci kopírováním kreseb fotochemickou cestou přímo na litografický kámen, který natřel látkou citlivou na světlo. Posléze se snažil touto technikou zachytit i obraz v camerae obscuře. První úspěšnou fotografií, kterou se mu podařilo zhotovit, byl pohled z okna na nádvoří domu, roku 1826.⁶⁰

Niepce následně tuto techniku vylepšoval, odstraňoval závady a používal lepších a účinnějších materiálů i chemikálií. Jednoho dne se o jeho práci dozvěděl jistý malíř Louis Daguerre a nabídl mu pomoc. Niepce si uvědomoval nedostatky své metody a v roce 1829 s ním

---

⁵⁸ WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!*: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 203 s. ISBN 978-80-7422-157-6.

⁵⁹ SOUČEK, Ludvík. *Jak se světlo naučilo kreslit*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1963, 170 s., 1 příl. Modrá stuha.

⁶⁰ ANDĚL, Jaroslav. *Myšlení o fotografii*. 1. vyd. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2012, 462 s. ISBN 978-80-7331-235-0.

uzavřel smlouvu o spolupráci. Společně experimentovali s novými materiály až do roku 1933, kdy Niepce zemřel.⁶¹

4.2.4 Louis Jacques Mandé Daguerre 1787 – 1851

Daguerre byl v Paříži velmi slavným díky svému podniku, kde provozoval svůj vlastní vynález – dioráma. Bylo to zdokonalené panoráma, které vytvářel pomocí průsvitných pláten, na která maloval scény malebných míst a prosvětloval světlem. Vytvářel tak velmi živé a neobvyklé efekty, které předjímaly film. Velmi ho brzdil čas, který musel věnovat malování nových a lepších scén velkého formátu, využíval k tomu i *cameru obscura* a snad při práci s ní si pokládal otázku, jak docílit toho, aby se obrazy promítnuté touto *camerou* daly zachovat.

Touto myšlenkou se zabýval již v první polovině 20. let 19. století, obraz se mu podařilo na světlocitlivý materiál přenést, ale stále měl problém ho ustálit. Až ve spolupráci s Niepsem dosáhl úspěšnějších pokusů a až po jeho smrti zhotovil fotografii, která měla již i praktické využití. Postupně se mu podařilo vyřešit vyvolávání a ustálení obrazu a zkrátit dobu osvitů. V roce 1839 informoval o svém objevu Francouzskou akademii věd a ta ho od něj odkoupila, aby mohl sloužit veřejnosti. Svou metodu pojmenoval *daguerrotypie*. Daguerre kladl důraz na dokonalost a rychlost této metody zobrazování a jeho nezávislost na kreslířském nadání a zároveň přínos pro vědu a umění.^{57 + 62 + 63}

---

⁶¹ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁶² SOUČEK, Ludvík. *Jak se světlo naučilo kreslit*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1963, 170 s., 1 příl. Modrá stuha.

⁶³ WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání*. 1.vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 203 s. ISBN 978-80-7422-157-6.

4.2.5 William Henry Fox Talbot 1800 – 1877

Talbot začal se svými pokusy v Anglii již v roce 1834, tak jako Niepce, tak i Talbota přivedlo nedostatek kreslířského nadání na myšlenku zachytit obraz světlem. Snažil se o věrné kopie z přírody pomocí kreslířských přístrojů. Napadlo ho, že může listy rostlin napuštěné dusičnanem stříbrným položit na papír a pak je vystavit slunečnímu záření. Zhotovil tak první fotografický negativ. Papír se všude zbarvil dohněda, tam, kde byl pokryt předměty, zůstal bílý. Na závěr obraz ustálil roztokem z kuchyňské soli. Rozhodl se jej přetisknout tak, aby vznikl pozitiv. Tím položil základ metody negativ – pozitiv, která ovládla svět. Tuto metodu využil i s kamerou obscurou a na světě byly další fotografie. Talbot váhal se zveřejněním svého vynálezu tak dlouho, až ho Daguerre předběhl. Usiloval o uznání prvenství, ale marně. V roce 1840 našel vhodnou látku ke zcitlivění fotopapíru a snížil tak dobu osvitů z jedné hodiny na 8 vteřin. Dal své metodě název kalotypie, leč se jí stejně říkalo talbotypie a v roce 1841 na ní získal patent, tím však bránil jejímu dalšímu šíření. Jeho metoda ale přinesla řadu výhod jako je snímání na papír, výrobu negativů a pozitivů a tím i neomezené kopírování.⁶⁴

4.2.6 Rychle kupředu

Zveřejnění daguerrotypie vedlo k jejímu rychlému a obchodnímu využití, provoz talbotypie omezovaly licenční poplatky.⁶⁵ Během několika let se nová technika rozšířila po celém světě. Vynalézaví fotografové, chemici a výrobci významně rozvinuli její možnosti, vymysleli nespočet způsobů, jak urychlit expozici či zvýšit kvalitu obrazu.⁶⁶ Bylo by nemožné, kdyby se práce měla zabývat všemi, kteří se zasloužili o zdokonalení fotografie.

Zájem o fotografie nemohl být větší. Sám Daguerre publikoval svou metodu už v roce 1839 ve více než 30 publikacích. Na konci tohoto roku byla tato metoda zobrazování natolik známá, že se o ní začínaly zajímat tisíce lidí. Přesto byla využívána jen těmi, kteří se profesionálně zabývali výrobou portrétů. Až když se snížila prodejní cena fotografického přístroje, došlo pozvolna k jejímu masovému používání.⁶⁷ Fotoaparáty procházely

---

⁶⁴ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

⁶⁵ ANDĚL, Jaroslav. *Myšlení o fotografii*. 1. vyd. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2012, 462 s. ISBN 978-80-7331-235-0.

⁶⁶ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁶⁷ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

tak závratným vývojem, že každý nový přístroj byl vždy o něco kompaktnější, přenosnější, snadněji použitelný, a přitom dostatečně odolný, aby se dal použít v exteriéru. Zákazníci se dožadovali stále menších, lehčích, rychlejších, nejlevnějších a zároveň kvalitnějších fotoaparátů, stejně jako dnes. Vědci pracovali na vylepšení objektivů a fotografických materiálů.⁶⁶

Fotografie se nejrychleji rozvíjela v oblasti portrétu, aktu, vedut⁶⁸ a reprodukci uměleckých děl, což byly žánry, které byly nejvíce poptávány. Malířská podobizna přestávala být privilegiem nevyšších společenských vrstev. Ten kdo byl fotograficky vyobrazěn, odpovídal moderní době, až do doby kdy s narůstající industrializací nabývalo měšťanstvo většího sebevědomí.⁶⁵

Mnozí umělci fotografii vítali, či dokonce oslavovali, nechyběli však ani její kritici. Klasické umění čelilo tlaku jednak nástupem impresionismu a na druhé straně fotografii. Někteří fotografové se snažili o jednotu s výtvarným světem, druzí ji raději viděli jako samostatný obor. Takovéto debaty vedli bohatí amatérští fotografové, ti, kteří se fotografií živili, zkoumali spíše oblasti, kam amatéři ještě nepronikli. Někteří sbalili svůj nákladný nástroj a zamířili do vzdálených, exotických zemí. Tím vytvořili novou identitu fotografa, cestovatel – fotograf. Jiní se zaměřili na dokumentaci veškerého bytí kolem sebe a vznikla dokumentární fotografie. A další se vydali vlastní cestou, hledali nové možnosti fotografického zobrazení, vedeni pouze svým tvůrčím instinktem a fantazií.⁶⁹

Společnost v polovině 19. století stále více ovlivňovala produkce a obchodem se stal čas. Zaznamenávání pohybu bylo stále žádanější, proto se nedivme, když fotografie byla kritizována za nemožnost zaznamenání dimenze prostoru a času.⁷⁰ Fotografové znali pohyb v podobě rozmazání fotografie, když se během expozice pohnul fotografovaný objekt nebo fotoaparát. Možností jak mít obraz ostrý je zkrátit dobu osvitů pomocí extrémně krátké expozice, aby se pohyb provedený během expozice nestačil vůbec zobrazit a aby nezpůsobil žádné rozmazání.⁶⁹

---

⁶⁸ Veduta – topografický přesný záznam krajiny nebo města v širokém zorném úhlu.

⁶⁹ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁷⁰ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

4.2.7 Eadweard Muybridge 1830 - 1904

Zastavme se tedy u Eadwearda Muybridge, který je pro tuto práci důležitou osobou. Tento člověk v roce 1869 vynalezl kamerovou uzávěrku, ta mu pomohla v jeho pozdějších experimentech, které byly zásadní pro další fotografický vývoj. V roce 1872 dostal zakázku vyfotografovat koně v rychlém cvalu, aby dokázal, že koně drží v určité fázi všechna kopyta nad zemí pod břichem.⁷⁰ Muybridge se nezalekl a sestavil několik fotoaparátů se spouštěcími nástražnými dráty tak, že kůň při pohybu spouštěl jeden fotoaparát za druhým.⁶⁹ Vznikly první série fotografií, které dokázaly, že kůň má v určitém čase všechny čtyři nohy nad zemí, a daly prostor pro vytvoření pohyblivého obrazu.

V roce 1883 vyvinul přístroj, který umožňoval vyfotografovat celou sérii expozičních snímků na jednu desku. Později zkonstruoval fotoaparát, který při každém osvitě vyfotil samostatný snímek jedné pohybové fáze.⁷⁰ Vynalezl také zoopraxiskop, který umožňoval promítat několik snímků za sebou a otevřel tak dveře kinematografii,⁶⁹ kterou v roce 1895 bratři Lumièrové uvedli do praxe.

4.2.8 První barevné fotografie

Již první generace fotografů po roce 1839 byla zklamána, že sice umí zhotovit věrné kopie reality, ale neumí zachytit její barevnost.⁷⁰ A tak se snažili alespoň barevně upravit černobílé fotografie. Mezi prvními, kdo zkusil kolorovat daguerrotypie, byl Johan Batist Isenring, který koloroval arabskou gumou, do které přidával barevné pigmenty. Jiní, například Étienne Lecchi či Richard Beard, fixovali pigmenty na povrchu fotografie vysokou teplotou. Tato úprava vyžadovala jemnou práci se štětcem a barvami, kterou většinou prováděli vyškolení malíři.⁷¹

První známou barevnou fotografii vytvořil skotský fyzik James Clerk Maxwell v roce 1861. Vyfotografoval tři snímky tradiční skotské kostkované látky přes zelený, červený a modrý filtr, které následně vytiskl na skleněné desky. Obrazy pak promítl přes příslušné filtry a objevil se barevný snímek. Trvalo přes čtyřicet let, než se barevná fotografie vyvinula v praktický a technický užitek. V roce 1904 bratři Lumièrové představili autochromatické

---

⁷¹ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

desky,⁷² které umožňovaly barevnou fotografii vyrobit pouze jedním snímkem. Uběhlo dalších třicet let než se barevná fotografie v letech 1935-36 mohla všeobecně prosadit.^{71 + 72}

4.2.9 Fotografie jako informační zdroj

Od doby co Gutenberg vynalezl knihtisk, což je asi od 15. století, byl grafický design publikací zhruba stále stejný až do počátku 20. století. Tu a tam se začaly objevovat fotografie v novinách a časopisech a brzy se vkradly na přední stránky a začaly více okupovat prostor uvnitř. Fotografie se stala oblíbeným nástrojem propagandy. Ačkoliv fotografie nikdy nelže, lháři ji umí dobře využít jako ideologickou zbraň. Schopnost zaznamenat věrně skutečnost a zachovat pomíjivé momenty, pomohla lidem zveřejnit přehlížení, popsat rozdíly a obsáhnout rozmanitost, zpřesnit kriminální záznamy a objevit i nepatrné detaily světa.

Znalost optiky a techniky se stále rozvíjela a neustále se rozšiřovala. Vzrůstala tak i flexibilita fotografování. V období druhé světové války došlo k největší migraci umělců a intelektuálů. Spisovatelé, malíři i fotografové utíkali před totalitními režimy a hledali útočiště v Novém světě nebo někde jinde, či odhodili strach a v předních liniích dokumentovali to, co se právě odehrávalo. Nové technologie umožňovaly fotografovat i na dříve nedostupných místech. Prostřednictvím fotografie se informace šíří rychleji než slovem a fotografové nemohli dělat, že nevidí do jakého zmatku a chaosu se svět řítí. Začali vnášet válečnou realitu do lidských obydlí. Poprvé v historii mohla veřejnost válečnou realitu držet v rukou a s hrůzou ji vnímat. Fotografie smrti, hladovění, nemocí a chudoby zaplavily tiskoviny.

Koncem 20. století přebrala iniciativu ve zprostředkovávání informací televize, ale fotografy to nijak neznepokojilo. Na vytištěnou fotografii se člověk může dívat hodiny a kdykoliv se mu zachce, může se do nich vcítit a hledat sám odpovědi na otázky.

4.2.10 Digitální fotografie

Fotografie se stala součástí lidského života. Amatérští fotografové mají stále lepší a lepší přístup k profesionálnímu vybavení. Převratný rozvoj výpočetní techniky a výroba mikroprocesorů se brzy zaměřila i na fotografii. Fotografování na filmy již není aktuální, sice procházelo silným odporem zastánci klasické fotografie, ale nakonec ji digitální zpracování

---

⁷² Autochrom – mezi světlocitlivou vrstvou a skleněnou podložku se nachází jemný rastr z průhledných částic bramborového škrobu obarvených na modro, zeleno a červeno. Nazývaný také jako zrnový rastr. Stal se první používanou metodou barevné fotografie až do 30. let 20. století.

převálcovalo. Počet digitálních fotoaparátů vzrostl tak rychle, že dnes si používání filmů nedokážeme ani představit.⁷³

Princip digitální fotografie spočívá v čipu, který je také citlivý na světlo. K fotografování stále ještě používáme objektiv, protože ten udává kvalitu fotografie, ale stovky či tisíce fotografií, které jsou exponovány na čip, jsou následně přetaženy USB kabelem rovnou do počítače, kde je můžeme dále zpracovávat ve vhodném programu.⁷⁴

Osobní počítače dnes zcela vytlačily výrobce filmů, protože se proměnily ve fotolaboratoře. Fotograf tak získal nezávislost a je jen na něm jak zodpovídá za kvalitu svých fotografií. V dnešní době máme takovou svobodu, které se celým generacím před námi ani nesnilo.

Fotografie se stala tak běžným a všudypřítomným jevem, že ztratila své postavení. Všude na každém kroku vidíme fotografie, od časopisů a novin, po reklamní plakáty, konzervy či kdo ví co ještě, stačí se jen rozhlédnout. Staly se součástí našeho života. Většina snímků pochází z bezpečnostních kamer, leteckého i pozemního mapování a ze satelitů. Fotografujeme maličkosti každodenního života a pomalu si začínáme všimnout, že se fotografie stává až příliš běžnou a tím ztrácí na významu. Čím více nás fotografie obklopuje, tím více ztrácí na výpovědní hodnotě. Zamysleme se tedy, co doopravdy fotografie pro nás znamená a naučme se s ní zacházet.^{75 + 76}

4.2 Fotografování ve vyučování

Fotografická tvorba využívá celý duševní potenciál žáka a jeho znalosti k vnímání, poznávání a interpretaci jevů. Učí ho představivosti, tvořivosti, fantazii a výtvarné citlivosti. Mezi jedince a svět vstupuje technologie, která zprostředkovává vztah mezi realitou a jejím vyjádřením. Tvůrčí přístup žáka vychází z jeho kreativních schopností a z vědomého využívání základních výtvarných zákonitostí, které vycházejí ze znalostí linie, barev, tvaru, textur

---

⁷³ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁷⁴ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

⁷⁵ ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. Vydání první. Praha: Knižní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.

⁷⁶ BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.

či účinků světla a jeho kontrastu. Závisí také na fotografické zkušenosti žáka a citlivého srovnávání jeho postřehů s postřehy ostatních.⁷⁷

S využitím fotografie ve výuce můžeme nalézt způsob, jak podpořit vztah k místu, ve kterém žáci žijí. Schopnost dívat se kolem sebe, pozorovat a objevovat už mají i malé děti, pokud tato schopnost nebude podporována, může postupně uhasínat. Hledáček fotoaparátu se může stát oknem, skrz které žáci objevují historickou, přírodní, kompoziční nebo portrétní hodnotu. Toho dosáhneme tehdy, když se žák zastaví, ztiší a bude věnovat pozornost místu, nebo jevu, které mu chceme přiblížit. Pokud se nám to nepodaří, sice vzniknou nějaké snímky, ale bez přidané hodnoty.⁷⁸

---

⁷⁷ ROESELVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Nakladatelství Sarah, 2000, 217 s. ISBN 9788090226739.

⁷⁸ GOŠOVÁ, Věra. Hledáček – využití fotografie ve výuce. *wikirvp.cz*. 2011. [citováno dne 11.02.2016]. <http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/H/Hled%C3%A1%C4%8Dek_-_vyu%C5%BEit%C3%AD_fotografie_ve_v%C3%BDuce >

5 Animace

Většina publikací začíná tím, že animace je latinské slovo, které označuje duši. Animaci můžeme tedy chápat jako ožívování něčeho neživého, například kresby, loutky, kus kamene nebo fotografie. Ten kdo se zabývá touto činností, je animátor a jeho dílo nese název animovaný film.

Ve francouzské jeskyni byly nalezeny malby bizonů staré několik tisíc let. Tito bizoni jsou mistrovsky a anatomicky správně vyobrazení v různých fázích běhu, že když jedna animátorka jednotlivé fáze natočila pookénkovou kamerou, bizoni se rozběhli po filmovém plátně. Pojdme se poohlédnout do trošku bližší historie, do starověkého Egypta, Ramses II. V roce 1600 let před n. l. postavil kruhový chrám pro bohyni Isis, který nechal obklopit 110 sloupy. Na každém z nich byla bohyně vyobrazena v určité na sobě navazující fázi pohybu tak, že když kolem sloupořadí projel někdo na koni, zdálo se mu, že se bohyně Isis pohybuje. A když zabrouzdáme až do staré Číny, objevíme svitek, na kterém jsou nakresleny jednotlivé fáze husího letu nebo na druhou stranu do Mexika, nalezneme tam na pyramidách reliéfy mayských bojovníků v různých fázích bojového tance. Dá se tedy říct, že vášeň pro zachycení stylizovaného pohybu je na světě od pradávna a to doslovně.⁷⁹

5.2 Zrod kinematografie

Při sledování filmu vnímá lidské oko 24 snímků za vteřinu. Vzniká tak dojem pohybu. Toho využil britský fyzik Faraday a sestrojil v roce 1830 zubový stroboskop. Následovalo mnoho takových, co vytvořili podobné a lepší přístroje, přes které se kreslené postavičky pohybovaly. Aby však mohl skutečně vzniknout film, musíme využít fotografii a vytvořit sérii po sobě jdoucích obrazů na hladkém povrchu. Skutečné záběry pohybu pořídil Edward Muybridge. Vzpomeňme si přeci na jeho koně. Tyto fotografie zachycovaly půlvteřinové intervaly jednotlivých pohybů. Po něm hned Etienne Jules Marey sestrojil fotografickou pušku, pomocí které sledoval let ptáků a další pohyby ostatních živočichů. V devadesátých

---

⁷⁹ DUTKA, Edgar. *Minimum z dějin světové animace*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 8073310120.

letech 19. století vytvořil Thomas Alva Edison moderní 35 milimetrový film se čtyřnásobným děrováním u každého obrazového políčka, aby se film mohl lépe posunovat ve fotopřístroji.⁸⁰

5.3 Bratři Lumièreové

Všechny knihy o dějinách filmu začínají těmito bratry. Bratři Auguste a Louis Jean Lumièreové byli zaměstnanci v rodinné fotografické továrně. Pracovali na zdokonalení kinoskopu od Tomase Alvy Edisona a v roce 1894 ohlásili svůj kinematograf, kombinovaný kamerou a projektorem. Tento přístroj umožňuje rovnoměrné snímání a následné předvádění pohyblivých obrazů. Jejich prvním filmem byli dělníci zachycení při odchodu z Lumièreovy továrny. Po úspěšném promítání následoval známý Příjezd vlaku a Pokropený kropic. Tehdy tedy začal zdroj vývinu kinematografie.⁸¹

5.4 Georges Méliès

Méliès se zúčastnil projekce lumièreových filmů a chtěl na místě od bratrů filmovou kameru koupit. Bratři Lumièreové mu ji ale odmítli prodat a tak si ji nechal vyrobit sám na zakázku za velmi mnoho peněz. Méliès byl majitelem divadla, mladý iluzionista a eskamotér z bohaté řecké rodiny. S kamerou měl možnost natočit filmové hříčky pro své divadlo a mnoho bláznivých hraných filmů. Jeho nejznámějšími filmy jsou Cesta na Měsíc (1902), Cesta do nemožna (1904) a Dobytí pólu (1906). Jeho filmy jsou plné fantazie se spoustou nových a nevídaných filmových triků, kterými obohatil kinematografii až dodnes. A tak se na úplném začátku historie rozdělil film na dokumentární a fantazijní.^{82 + 83}

---

⁸⁰ KRESTA, David. *Dějiny světového filmu 1: němý film: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3608-1.

⁸¹ *Kronika filmu*. Praha: Fortuna Print, 1995. ISBN 80-85873-39-7.

⁸² DUTKA, Edgar. *Minimum z dějin světové animace*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 8073310120.

⁸³ KRESTA, David. *Dějiny světového filmu 1: němý film: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3608-1.

5.5 Organizace animace

Animovaný film se zakládá na principu filmového triku. Využívá nedokonalosti lidského oka vzhledem k pomalým nebo rychlým dějům před kamerou.

Kreslený film vychází z grafické kresby každé fázi pohybu na kus papíru, nebo na jiný materiál, je tedy snímán z plochy. Loutkový film se realizuje v prostoru, klasický loutkový film využívá trojrozměrnou loutku, speciálně upravenou pro animaci a také jako dekorace. Patří sem i prostorová animace předmětů nebo i lidí, kterou nazýváme pixilace. Animovaný film se může kombinovat s různými styly animace, vstupem živého herce do kresby nebo mezi loutky, spojením kresby s oživenou fotografií, atd. ⁸⁴

---

⁸⁴ URC, Rudolf. *Animovaný film*. 1. vyd. Martin: Osveta, 1980.

PRAKTICKÁ ČÁST

NÁMĚT č. 1

Ročník: 5

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Stvoření člověka

Dílčí výstup dané aktivity: Figura člověka z novinového papíru

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku; v objemovém vyjádření modelování; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, ověřování komunikačních účinků

Konkrétní učivo: Uspořádání objektů do celků v prostoru

Motivace: Položení otázky žákům „Ptali jste se někdy sami sebe, jak je to se stvořením člověka? Odkud se vzala tak úžasná a dokonalá bytost, která sní, touží, má své představy, plány, která touží po lásce a nenávidí zlo?“ Reakce na odpovědi žáků. Vedeme s žáky rozhovor o evoluci. Poté si přečteme úryvek z knihy Genesis 1, 26-27: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“ Bůh stvořil člověka, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil... Vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechnul mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.“ ...

Co si myslí žáci o této teorii vzniku života? Možná dramatizace textu. Pojďme si vytvořit vlastního člověka. Našeho společníka.

Zadání výtvarné činnosti: Vytvořte z novinového papíru a izolepy model člověka v pohybu (vsedě, leže, tak, aby byl statický) a v životní velikosti. Může to být školák, miminko nebo dospělý člověk. Následně z novin vystříháme slova, slovní spojení či obrázky a polepíme jimi našeho člověka. Slova, kterými vdechneme člověku život. (jméno, povolání, jeho sny, zájmy, myšlenky, touhy....)

Použitá technika: Tvarování novinového papíru v prostoru

Formát: Objekt v prostoru v životní velikosti

Bodový scénář vyučovacího bloku:

První vyučovací hodina vhodná pro seznámení s třídou a motivací k následující práci.

1. 5 minut – Úvod - přestavení se, seznámení žáků s výtvarnou řadou
2. 10 minut – Motivace + zadání výtvarné činnosti
3. 10 minut – Přichystání pomůcek, vytvoření vhodného prostoru k práci, rozdělení do skupin
4. 50 minut – Práce žáků – modelování člověka, lepení novinových ústřížků na figurínu
5. 10 minut – Zhodnocení práce žáků – každá skupina představí svého člověka
6. 5 minut – Úklid třídy

Forma výuky: Žáci pracují ve skupině po 4 – 5

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky a prostředky: noviny, časopisy, izolepy, nůžky

Reflexe: Pro mne i pro žáky byla prostorová tvorba něčím novým. Nejdřív se musel zajistit novinový materiál, bylo to obtížné, protože jsem nemohla odhadnout, kolik papíru je potřeba. Ve třídě je 30 žáků, aby byla práce ve skupině smysluplná, bylo potřeba, aby ve skupině bylo maximálně 5 dětí, tudíž bylo potřeba novin na 6 soch. Žáci měli za úkol přinést si z domu nějaké noviny, ale pro jistotu jsem sama noviny shromažďovala a následně je do školy dopravila.

Po úvodní motivaci se třída upravila pro práci, stoly se shlukly po třech, tak žáci dostali prostor na tvoření soch. Bylo pro mne velice zajímavé pozorovat žáky při práci ve skupinách, jak mezi sebou komunikují a spolupracují. Tato třída nebyla moc zvyklá na skupinové práce, proto jsem jim musela ze začátku trochu napovídat, aby se nejprve společně rozhodli, co budou ztvárňovat a jak si mají rozdělit činnosti. Opatrně jsem jim napovídala, jak mají papír mačkat a lepit, aby socha držela tvar. Všechny skupiny stihly sochu vytvořit a na konci hodiny ji předvedly ostatním. Hodina byla velmi zajímavá a socha by se mohla dokončit pomocí kašírování.

Fotografie č. 1 – žák při práci

Fotografie č. 2 – výstava figur v hodnotící fázi hodiny

NÁMĚT č. 2

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Emoce

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Vědomě se zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy.

Dílčí výstup dané aktivity: Vyjádří své emoce před fotoaparátem, na jehož základě vzniknou fotografie žáka.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření - fotografie

Motivace:

1. Řízený rozhovor: „ Minulou hodinu jsme tvořili sochy z novin. Co by měla mít socha, aby se stala skutečným člověkem? Co nás dělá člověkem? To, že cítíme, vnímáme? Mohl by cítit robot? Co by se stalo, kdyby mohl? Kdo by pak byl člověk? Co emoce a umění? Kde se vzala ta luxusní a zdánlivě nepraktická činnost jako je zpívání, hraní, malování? Emoce nás polidšťují, umělecká tvorba by jako téměř vznikla proto. Kdy začal člověk ztvárňovat lidské emoce?
2. Prezentace obrazů slavných malířů pomocí dataprojektoru. Ptáme se žáků, jaké emoce osoby na obrazech vyjadřují, nad čím mohou osoby přemýšlet, co se jim asi mohlo stát, jak na ně samotné obraz působí.
3. Hra – předvolám před třídu jednoho žáka a pošeptám mu nějakou emoci, žák musí emoci předvést a ostatní žáci se jí snaží uhodnout. Několikrát zopakujeme.
4. Hra – poznej emoci bez řeči - na tabuli vypíšeme seznam emocí, které chceme hrát. Předvádějící se ale musí rozhodnout, jakým způsobem emoci ztvární. Na výběr má následující možnosti: gestikulace (emoci provádí jenom rukama – žák stojí za tabulí a jdou vidět jen ruce), mimika (pouze obličejem), chůze (projde místností a sedne si na židli), dech (pouze dýcháním – žák stojí za tabulí), pozicí těla (vyjadřuje celým tělem), intonací (pomocí četby jedné stejné věty – žák stojí za tabulí)

Vyzkoušíme si dnes zachytit emoce tím nejmodernějším způsobem – fotografií.

Zadání výtvarné činnosti: Vyjádři čtyřmi způsoby, jak se můžeš cítit, jakou emoci často prožíváš (strach, hněv, radost, smutek, radost, důvěra, znechucení, očekávání, překvapení)

Použitá technika: Fotografie

Formát: 4 x A4

Bodový scénář vyučovací jednotky:

Celá tato hodina má motivační charakter. Žák tak lépe dokáže vystupovat před fotoaparátem, umí výstižně předvést nějakou emoci a nestydí se.

1. 10 minut – Řízený rozhovor
2. 10 minut – Prezentace slavných obrazů, povídání si o emocích na obrazech
3. 5 minut – Hádání emocí – žák předstoupí před třídu a předvede emoci – ostatní hádají
4. 20 minut – Samotná fotografie – učitel nafotí žáky s jejich pocity, které si vyberou, měly by být 4, např. strach, radost, hněv, překvapení
5. Během té doby, co učitel fotí žáky, ostatní hrají hru: „Poznej emoce bez řeči“

Na tabuli vypíšeme seznam emocí, které chceme hrát. Předvádějící se ale musí rozhodnout, jakým způsobem emoci ztvární. Na výběr má následující možnosti: gestikulace (emoci provádí jenom rukama – žák stojí za tabulí a jdou vidět jen ruce), mimika (pouze obličejem), chůze (projde místností a sedne si na židli), dech (pouze dýcháním-žák stojí za tabulí), pozice těla (vyjadřuje celým tělem), intonace (pomocí četby jedné stejné věty – žák stojí za tabulí)

6. Tisk černobílých fotografií – s fotografiemi budeme pracovat další hodinu

Forma výuky: Hromadná výuka, skupinová hra, individuální přístup

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky a prostředky: obrazy slavným malířů na ukázkou, digitální fotoaparát, tiskárna, notebook

Reflexe: S touto hodinou jsem byla velmi spokojená. Žáky jsem si na začátku hodiny musela uklidnit relaxačním cvičením, protože byli velice živí z předešlé hodiny tělocviku. Poté, co byl ve třídě naprostý klid, jsem začala vést s žáky rozhovor, viz motivace. Žáci správně reagovali, adekvátně odpovídali na otázky a správně uvedli, že emoce jsou to, co nás dělá člověkem. Předcházely tomu odpovědi, že je to i intelekt nebo stavba těla. Pro ukázkou jsem zvolila obrazy od těchto malířů: Auguste Renoir – Sedící dívka, Deštníky; Rembrandt

Harmenszoon van Rijn – Starý muž v křesle; Edward Munch – Výkřik, Leonardo da Vinci – Mona Lisa, Portrét dvořanky. Stihli jsme pouze ale první čtyři obrazy, protože ve třídě opět zavládl ruch. Vyzvala jsem pár žáků, aby třídě předvedli emoci, kterou jsem jim pošeptala a třída je správně uhodla. Pouze jeden žák měl problém předvést znuďenost, nakonec ale žáci správně uhodli. Druhou hru jsem svěřila paní učitelce a odebrala se do kabinetu fotit. Výhodou této třídy je, že je kabinet v zadní části třídy. Vždy jsem si z třídy jednoho až dva žáky vybrala a v kabinetu nafotila, aniž by se ostatní dívali a pochechtávali. Žák tak měl klid a mohl se soustředit na to, jak emoci předvést. Každý žák se musel 4x jinak zatvářit. Většina žáků s vyjádřením emocí neměla problém, až na pár jedinců, ale ty jsem s jednoduchým vtipem nebo příběhem dokázala rozesmát či rozesmutnit. Focení tak nad mé očekávání proběhlo velmi rychle a bez obtíží.

Pokud bych neměla k dispozici učitelku, která by mi třídu pohlídala, zadala bych žákům menší samostatnou práci. V novinách a časopisech, které zbyly z předešlé hodiny, by měli najít člověka s nějakou výraznou emocií a na výkres A4 člověka překreslit tužkou.

Fotografie jsem pak z fotoaparátu nahrála na flash disc a vytiskla každou zvlášť na kancelářský papír přes celou stránku. Navíc jsem vybrala od každého žáka jednu neutrální fotografii a zkopírovala 4x na A4 ve dvou výtiscích. Každý tak měl k dispozici 8 fotografií ve formátu A6. Tato práce s tiskem mi zabrala hodinu času, zrovna když mají žáci pauzu na oběd. Na další hodinu jsem tak měla všechny fotografie připravené.

Fotografie č. 3 – 6 – vyjádření emocí před fotoaparátem

NÁMĚT č. 2 pokračování

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Emoce, práce s fotografií

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy

Dílčí výstup dané aktivity: Kompozice čtyř kolorovaných černobílých fotografií

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření, uspořádání objektů do celků

Motivace: Předešlá hodina + poznámka z historie barevné fotografie – Máte doma nějaké staré černobílé fotografie? Jak mohou být staré? V té době neexistovaly barevné fotografie, fotografové je uměle kolorovali a my si to dnes vyzkoušíme. Ukázka.

Zadání výtvarné činnosti: Nyní se pokusíme tyto vaše fotografie barevně vymalovat, takovými barvami, jaké si myslíte, že k dané emoci patří. A následně uspořádejte tyto fotografie do takové kompozice, která se vám líbí na výkres A2.

Použitá technika: Kolorování xeroxové fotografie vodovými barvami

Formát: A2

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 – minut – Motivace + zadání výtvarné činnosti
2. 30 minut – Práce žáků
3. 10 minut – Zhodnocení hodiny

Na závěr převyprávím žákům příběh:

Jednoho večera vzal starý indián svého vnuka a vyprávěl mu o bitvě, která probíhá v nitru každého člověka. Řekl mu: „synku, ta bitva v každém z nás je bitva mezi dvěma vlky. Jeden je zlý. Je to vztek, závist, žárlivost, smutek, sobeckost, hrubost, nenávisť, sebelítost, falešnost, namyšlenost a ego. Ten druhý je dobrý. Je to radost, pokoj, láska, naděje, vyrovnanost, skromnost, laskavost, empatie, štědrost, věrnost, soucit a důvěra“. Vnuk o tom všem přemýšlel a po minutě se zeptal: „A který vlk vyhraje?“ Starý indián odpověděl: „Ten, kterého krmíš“.

Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky a prostředky: Vytisknuté černobílé fotografie – každý žák 4x, vodové barvy, štětce, voda, výkres A2 na nalepené fotografiích, lepidlo.

Reflexe: V úvodu hodiny jsem žákům rozdala fotografie. To bylo smíchu, když se na ně podívali. Až se dostatečně nasmáli, sdělila jsem jim zadání práce a zeptala se, jaká barva se jim spojí s rozčíleností. Žáci odpověděli, že červená, jaká ke štěstí, odpověděli, že žlutá a jaká k zamilovanosti to odpověděli všichni, že růžová... Následně jsem jim ukázala ukázkou, jak jsem práci vytvořila já. Jaké barvy jsem použila, že mohou barvy různě kombinovat, některé části obličeje zvýraznit a některé zamaskovat. Když jsem byla přesvědčená, že žáci zadání pochopili a že všichni začali pracovat, odebrala jsem se opět do kabinetu a opět si brala děti ze třídy, abych je mohla nafotit pro práci na další hodinu. Ukázala jsem jim již známé obrazy od Augusta Renoira – Deštníky, Claude Moneta – Paní Monetová a její syn, Edwarda Muncha – Výkřik, Henriho Matisse – Tanec, Henriho Rousseaua – Fotbalisté, Illya Repina – Burláci na Volze a Sandra Boticeliho – Zrození Venuše. Žákům jsem sdělila, že si mohou vybrat obraz, postavu na obraze a že musí zachytit stejnou pózu a emoci, jakou ten člověk na obraze vyjadřuje. Žáci měli nějaký čas na přemýšlení a poté se většinou hned postavili do zvolené pózy. Některým jsem trochu pomohla, aby se třeba více zamračili, nebo vykulili oči a vyfotila jsem je. V další hodině budeme s těmito fotografiemi opět pracovat.

Jedna dívka za mnou stále chodila s tím, že neví, jakou barvu na fotku použít, vždy jsem jí k tomu musela nějakým způsobem navést a poradit. Jeden kluk měl dvě fotografie, kde se tvářil skoro stejně, tak neutrálně a sám přiznal, že se tvářil pořád stejně a že neví jakou barvu na to použít. Tak jsem mu poradila, ať si vybere, jakou barvu chce, třeba která se mu líbí a na druhou která se mu nelíbí.

Některé žákyně měly problém své fotografie ukázat ostatním, nebyly spokojené se svým vzhledem na fotografiích a domnívám se, že jich práce ani nebavila. Hodně žáků práci nedokončili nebo ji odbyli. Žákům dělalo problémy vybírat barvy a vcítovat se do emocí, které zrovna neprožívají. Učitelka mi sdělila, že tito žáci mají raději, když se jim zadá konkrétní věc, kterou mají znázornit, než aby dělali něco abstraktního. Myslím si, že je to dáno věkem, s vývojem dětské kresby. V tomto věku mnoho žáků může procházet krizí výtvarného

projevu a možná cítí nesmyslnost s vybarvováním hotového portrétu. Tuto činnost bych zařadila spíše do prvního období prvního stupně vzdělávání.

Fotografie č. 7 – žák při práci

Fotografie č. 8 – práce žačky

Fotografie č. 9 – práce žačky

NÁMĚT č. 3

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Hrátky s fotkou

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie. Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)

Dílčí výstup dané aktivity: Série vtipně dokreslených fotografií doplněná o karikaturu.

Učivo: Obsahová doména: Uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností. Typy vizuálně obrazných vyjádření - fotografie

Motivace: Položení otázky: „Kdo někdy vzal propisku do ruky a domaloval známé osobnosti v časopise knír pod nos?“ Přes dataprojektor zobrazíme na tabuli libovolný portrét nějaké osoby a domalujeme mu například brýle. Poté se mohou děti vystřídat a domalovat co chtějí. Ukázka karikatur známých osobností, žáci hádají, o koho se jedná. Vysvětlení pojmu karikatura. „A co takhle si udělat legraci ze sebe?“

Zadání výtvarné činnosti: Jednotlivé fotografie dokreslete o vtipné detaily, např.: přikreslete brýle, kníry, mrkev místo nosu, náušnice... fantazii se meze nekladou. Fotografie nalepte po obvodu výkresu A3 a doprostřed do volného místa přikreslete vlastní karikaturu.

Použitá technika: dokreslení detailu k fotografiím

Formát: výkres A3, v něm nalepeno 8 fotografií ve formátu A6

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 10 minut – Motivace
2. 5 minut – Sdělení zadání práce
3. 25 minut – Práce žáků
4. 5 minut – Zhodnocení práce žáků, úklid třídy

Forma výuky: Hromadná

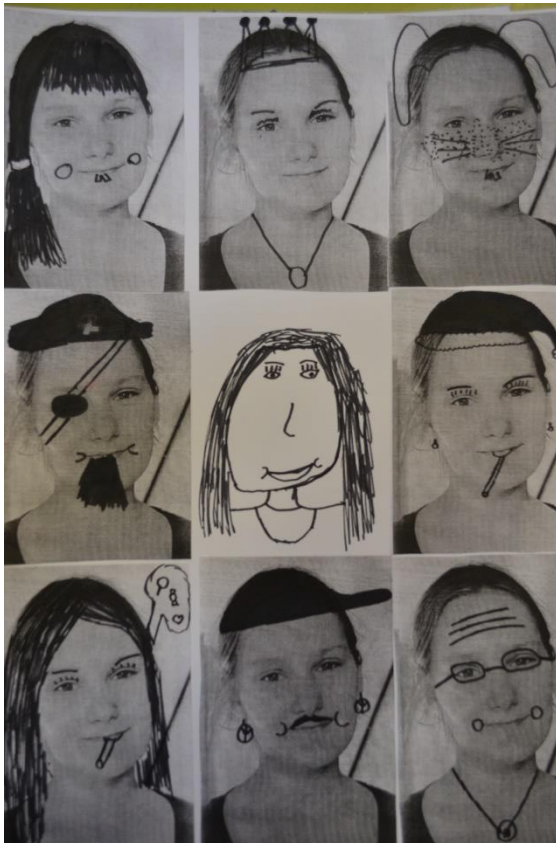
Časová dotace: 45 minut

Pomůcky a prostředky: Černobílé xeroxové fotografie žáků 8xA6, černé fixy, pastelky, lepidlo, nůžky, výkres či kartón A3

Reflexe: Musím konstatovat, že tato činnost žáky zaujala. Každý měl možnost ponořit se do fantazie a stát se tak na okamžik někým jiným. Potíž jim nedělala ani karikatura, sice to jako karikatura nevypadalo, ale výsledek byl uspokojivý. Hotové práce jsme připevnili na tabuli a prohlíželi si výtvořiny jiných. Po předchozí hodině jsem měla obavu, že se holky budou stydět ukázat své práce zbytku třídy, ale kupodivu jim nedělalo problém zasmát se s ostatními nad svými výtvořiny.

Fotografie č. 10 – žáci při práci

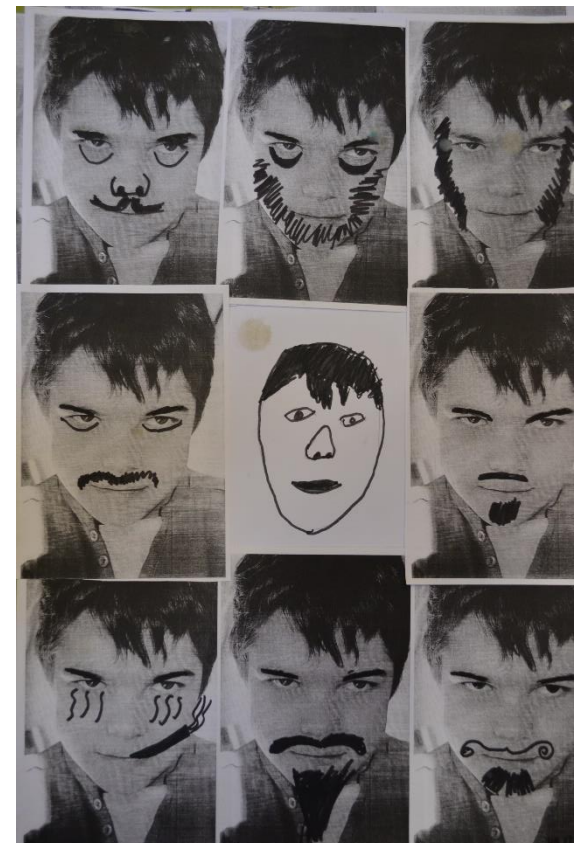
Fotografie č. 11 – práce žacky

Fotografie č. 12 – práce žáka

Fotografie č. 13 – práce žáka

Fotografie č. 14 – práce žáka

NÁMĚT č. 4

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Já na slavném obraze

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku; v plošném vyjádření linie a barevné plochy. Porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace.

Dílčí výstup dané aktivity: Zvětšená kopie fotografie, na které žák zaujímá stejnou pózu jako na nějakém slavném obraze, domalována tak, aby byla co nejvěrohodnější s originálem.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity, ověřování komunikačních účinků

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality; smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba, fotografie; prostředky pro vyjádření emocí, pocitů a nálad. Proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění

Motivace: Předcházející hodina o emocích, předešlé focení na tuto hodinu. Prezentace obrazů, které si žáci vybrali, rozhovor o obrazech.

Zadání výtvarné činnosti: Nechte se vyfotografovat ve stejné pozici a se stejným výrazem, jako má osoba na obraze, který jste si vybrali. Vyvolanou černobílou fotografii vystříhnete a přiložte na výkres, obtáhněte tužkou, abyste věděli, kde bude fotografie umístěna. Nyní se snažte přemalovat obraz na svůj výkres. Fotografii přilepte, domalujte pozadí a detaily.

Použitá technika: malba temperovou barvou doplněná o černobílou fotografií žáka

Formát: A3

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 10 minut – Motivace, přichystání materiálů k práci, převlečení
2. 70 minut – Práce žáků
3. 10 minut – Zhodnocení práce žáků, celkový průběh hodiny.

Jednotlivé práce seskupíme podle prvotního obrazu, který si žáci vybrali, tak mohou žáci porovnat, jak se jim práce povedla.

Forma výuky: hromadná, individuální

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky a prostředky: Fotografie známých obrazů (pro každého žáka jeden, který si vybral); fotografie žáků se stejnou pózou jako osoba na obraze, tempery, štětce, lepidla, nůžky, výkresy A3

Reflexe:

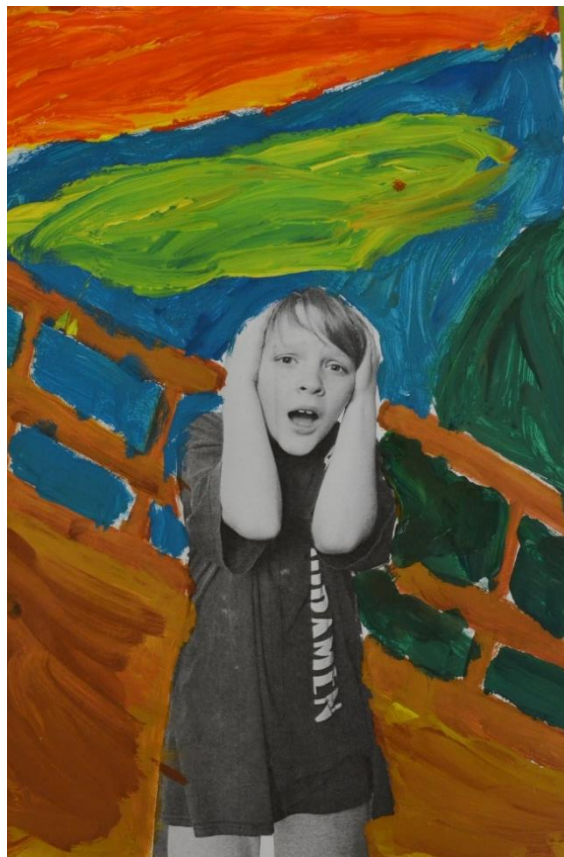
Již v předešlých hodinách jsme mluvili o emocích a rozebírali jsme jednotlivé obrazy. Podle obrazů se žáci nechali nafotit se stejnou pózou jako postavy na obrazech. Takže jen vzpomínka na předešlou hodinu měla být pro žáky motivující. „Co s těmi fotkami budeme dělat?“, „To se dozvíte příští hodinu“. Na začátku hodiny jsem se žáků tedy zeptala, zda si pamatují, co jsme dělali minulý týden. V rychlosti jsme si připomněli obrazy, podle kterých se fotili. Když jsem žákům nakonec sdělila zadání činností, s hrůzou na mě hleděli, že to nedokážou, že je to pro ně moc obtížné. Trošku jsem je vystresovala tím, že jsem jim sdělila, že práce budu známkovat. (Rozhodla jsem se známkovat, protože někteří žáci se v hodinách VV nesnažili a práce odbyli). Jedna žákyně v první lavici se dokonce rozbředla, že to do konce vyučování nemůže stihnout. Musela jsem jí proto během práce radit a povzbuzovat jí. Před hodinou mi třídní učitelka sdělila, že s temperou moc namalují, ale že ji mají žáci rádi a že by je to mohlo bavit. Upřesnila jsem proto žáky s tím, jak mají temperu používat, jakým štětcem malujeme, že používáme trochu vody na zředění barvy a na míchání jednotlivých barev... Hodina byla náročná, ve třídě panoval ruch a nepořádek, který se mi nedařilo ztlumit. Většině žáků jsem musela radit, třída byla tak pod malým dozorem a proto byli žáci hlučnější. Nicméně práci dokončili téměř všichni, až na pár výjimek. Hodinu jsme ukončili tím, že žáci sami rozhodli, komu se práce nejvíce povedla, paradoxně jednomu z největších zlobidel ze třídy. Ze školy jsem odcházela značně vyčerpaná, ale spokojená, že se práce mnohým povedla.

Fotografie č. 15 – 18 – žáci při focení

Fotografie č. 19 – žák při práci

Fotografie č. 20 – práce žáka

NÁMĚT č. 5

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Druhá strana obličeje

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie

Dílčí výstup dané aktivity: Dokreslená polovina xeroxové fotografie portrétu

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní kvality – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast)

Motivace: Vedeme s žáky rozhovor. Náš obličej je osově souměrný. „Co je to osová souměrnost?“ Párové a nepárové orgány na obličeji, které jsou párové a které ne. A víte, že i když se nám zdá, že obě poloviny našeho obličeje jsou stejné, tak tomu tak není? „Psychologové z Wake Forest Univerzity zkoumali, která polovina naše tváře je hezčí. „Co myslíte, která?“ Podle jejich studie je nám sympatičtější levá část obličeje, pohled na ní nám přináší více radosti a uspokojení. Levá polovina našeho obličeje prý podle psychologů vyjadřuje více emocí.⁸⁵ Každý žák má k dispozici zrcadlo, ve kterém zkoumá svůj obličej. Po přezkoumání obličejů zadám žákům výtvarnou činnost.

Zadání výtvarné činnosti: Dokreslete druhou polovinu svého obličeje podle osově souměrnosti

Použitá technika: kresba tužkou

Formát: A4

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 - 10 minut – Motivace – úvodní rozhovor, zkoumání obličeje v zrcadle.
2. 3 – 5 minut – Zadání výtvarné činnosti, nachystání pomůcek

---

⁸⁵ <http://www.national-geographic.cz/clanky/leva-polovina-naseho-obliceje-je-krasnejsi-nez-ta-prava-proc.html#.Vo1V6hXhDIW>

3. 25 – 30 minut – Práce žáků
4. 5 minut – Zhodnocení práce žáků

Průřezové téma: matematika – osová souměrnost

Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 45 minut

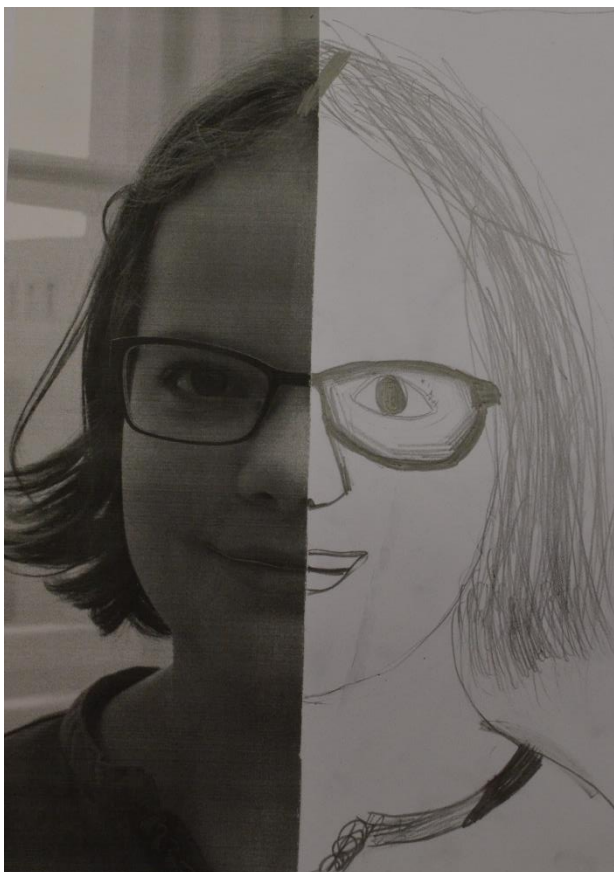
Pomůcky a prostředky: zrcátka, fotografie žáků A4, výkresy A4, tužky, lepidlo, nůžky, pravítko

Reflexe:

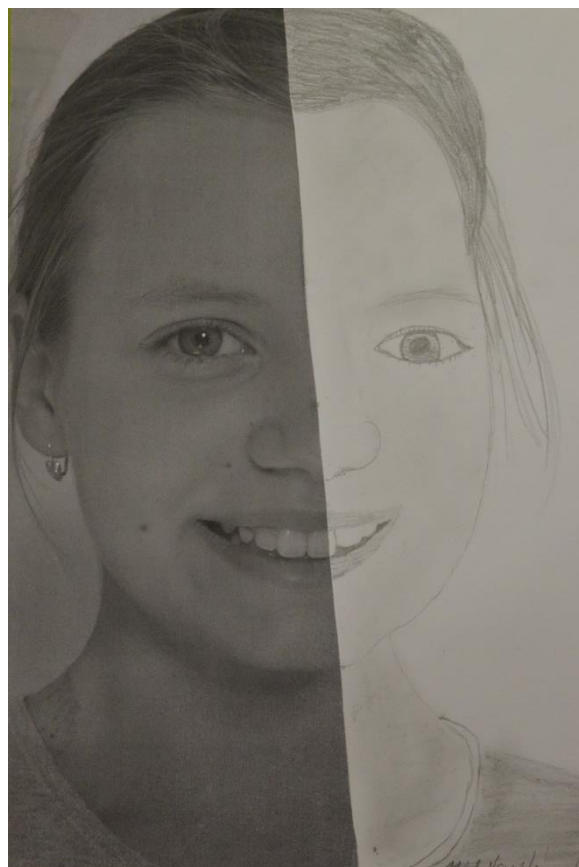
Po zadání činnosti se žákům zdálo, že je to pro nich těžký úkol, ale když jsem jim fotografie přestříhla a následně si ji nalepili na výkres, opatrně vzali tužky do ruky a začali se snažit. V této hodině jsem fotografie žáků já sama přestříhla, protože žáci neměli dlouhé pravítko a bylo to značné zdržení. Doporučuji, aby si žáci sami narýsovali osovou souměrnost a podle ní fotografie přestříhli anebo mít fotografie připravené před výukou. Když jsme si na konci výuky hotové výkresy ukazovali a hodnotili, všimla jsem si, že někteří žáci si z kreslení udělali spíše legraci, což je dobře, protože se dokázali přes těžké zadání přenést a nezasekli se na tom, že by to nezvládli. Pak tu byly slečny, které se pilně snažily druhou polovinu obličeje nakreslit a byly se svým dílem nespokojené, přičemž se jim to velice povedlo. Pak tu byli žáci, kteří měli velice obtížné fotografie, které nesplňovaly zákonitosti osově souměrnosti, ale podle mého názoru dokázali intuitivním způsobem práci dodělat.

Byla velká škoda, že jsme měli na tuto činnost jen jednu vyučovací hodinu, protože v druhé hodině bychom mohli práce lépe dokončit. Zadala bych žákům cvičení, kde by si procvičili stínování tužkou, dostali by proužek papíru, který by měli vystínovat od nejtmaavších po nejsvětější odstíny. Své portréty by měli za úkol vystínovat. To co vidí na fotografii tmavě, musí vystínovat tmavě, to co je světle, vystínovat světle.

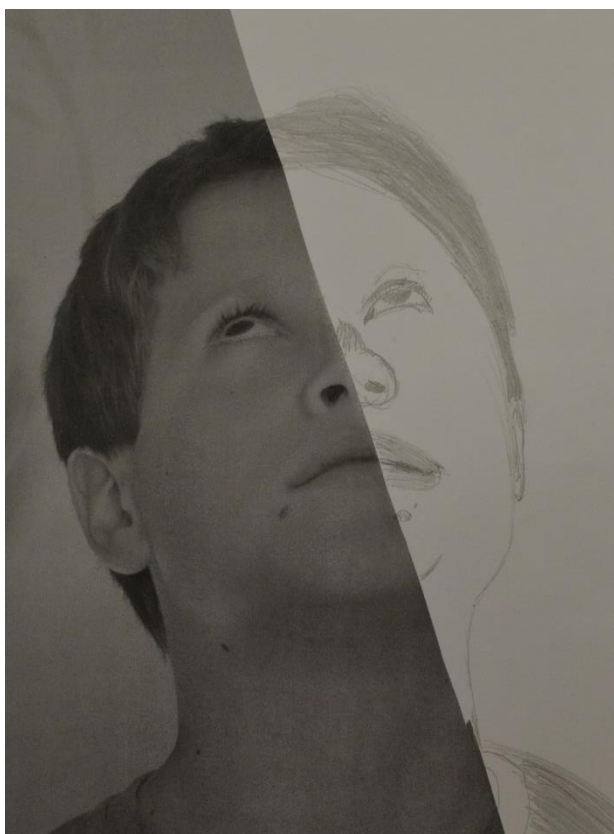
Tato činnost, společně s námětem č. 3, je vhodná jako přípravná část pro výuku kresby portrétu.

Fotografie č. 21 – práce žačky

Fotografie č. 22 – práce žačky

Fotografie č. 23 – práce žáka

Fotografie č. 24 – práce žáka

NÁMĚT č. 6

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Mé malé já

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; v prostorovém vyjádření uspořádání prvků ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model. Nalézá vhodné prostředky pro vizuálně obrazná vyjádření vzniklá na základě vztahu zrakového vnímání k vnímání dalšími smysly; uplatňuje je v plošné, objemové a prostorové tvorbě. Pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění).

Dílčí výstup dané aktivity: Fotografie nakreslené postavičky v prostoru

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření, uspořádání objektů do celků, smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – fotografie

Motivace:

1. Vysvětlíme si, na jakém principu funguje fotoaparát. V krátkosti sdělím žákům historický vývoj fotoaparátu. PowerPointová prezentace. Názorná ukázka starého fotoaparátu.
2. Vedeme s žáky rozhovor. Jak by se žáci cítili, kdyby se najednou zmenšili? Kde ve třídě se cítí dobře? Kam by se schovali? Co by nejraději dělali místo vyučování? Ukázka mých fotografií pro inspiraci.

Zadání výtvarné činnosti: Nakreslete na výkres malou postavičku cca 10 cm, která bude malou zmenšeninou vás. Umístěte postavičku ve třídě, kde si myslíte, že se bude cítit dobře a nafot'te ji. Při kreslení postavičky přemýšlejte o tom, kde bude stát a jaké rekvizity použijete.

DŮ – nafot'te postavičku doma, venku, v kroužku ... udělejte sérii fotografií vašeho dne. Fotografie stáhněte do PC a pošlete na můj e-mail, nebo doneste na flash disku či paměťové kartě k následné prezentaci.

Použitá technika: kresba, fotografie

Formát: Vystřižená postavička o velikosti cca 10 – 15 cm

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 10 minut – Seznámení s historií fotografování
2. 10 minut – Seznámení s námětem hodiny
3. 5 minut – Přichystání materiálu a pomůcek
4. 25 – 30 minut – Práce žáků – kresba postavičky
5. 20 – 25 minut – Práce žáků – fotografování postaviček
6. 10 minut – Zaslání hotových fotografií přes bluetooth
7. 5 minut – Zhodnocení hodiny a práce žáků, zadání domácí práce

Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky a prostředky: výkresy, fixy, pastelky, nůžky, fotoaparáty (aby se fotografie dala stáhnout do PC)

Reflexe: V časovém předstihu jsem musela žáky informovat, aby si do hodiny výtvarné výchovy donesli fotoaparáty, případně mobilní telefony s fotoaparátem. Žáci, kteří si je donesli, mohli pracovat samostatně, ti co fotoaparát v hodině neměli, se museli obrátit na kamaráda, aby jim postavičku vyfotil. Hodinu jsem zahájila PowerPointovou prezentací, na které jsem měla obrázky camery obscure a historických fotoaparátů, které jsem jednotlivě komentovala a vysvětlovala princip fungování fotoaparátu. (Bylo by vhodné, kdyby se žákům názorně camera obscura ukázala, případně by si mohli vytvořit vlastní dírkovou kameru a s využitím fotografického papíru by mohli fotografovat okolí města Olomouc, to už je ale návrh na další práci) V prezentaci jsem měla také fotografie pro inspiraci, aby žáci měli názornou ukázkou toho, jak by jejich výsledná práce mohla vypadat.

Musím říct, že žáci byli nadšení ze zadání práce a s elánem se vrhli do kreslení postaviček. V první části výuky byl celkem klid, každý se soustředil na to, jak postavičku nakreslí. Překvapila mne jedna otázka, kterou mi položil jeden žák, zda se může vyfotit, aby viděl jak se tváří, že to tak z hlavy nedokáže nakreslit. Samozřejmě jsem mu to povolila, uvědomila jsem si, že když jsem postavičky tvořila já, taky jsem se musela vyfotit, abych měla nějakou předlohu. Okamžitě se začala fotit polovina třídy. Nechala jsem jim volnou ruku s očekáváním jejich výsledné práce. Na konci první hodiny už mělo několik jedinců postavičku nakreslenou, vystřižnutou a snažili se připevnit postavičku na nějaké místo.

To už začal ve třídě ruch. S tím, že bude hodina hlučnější, jsem dopředu počítala, protože když žáci chodí po třídě, fotí, komentují vzniklé fotografie a hovoří se spolužáky o tom, jak a kde postavičku umístí, je hluk součástí procesu výuky. Po žácích jsem vyžadovala minimálně 2 nakreslené postavičky a minimálně 3 fotografie s různým pozadím. Někteří žáci měli dostatek fotografií a ptali se mně, jak mi to můžou poslat. Jelikož měli fotky v mobilních zařízeních, přeposlali mi je přes bluetooth do mého mobilu. Ostatním jsem zadala svou e-mailovou adresu, aby mi fotografie poslali z pohodlí domova. Na konci výuky jsme si s žáky sedli do kruhu na koberec. Ptala jsem se žáků, zda s foťákem už někdy ve škole pracovali, jestli se jim líbil tento styl výuky a zda by fotoaparát chtěli v příštích hodinách ještě využívat. S fotoaparátem se žáci setkali ve škole poprvé a dostalo se mi kladné hodnocení. Žáky práce moc bavila, jedna žákyně prohlásila, že si doma bude takové postavičky vytvářet a fotit je. Zadala jsem žákům domácí práci, aby nafotili další 3 fotografie s postavičkou doma, venku či někde v kroužku. Ve výsledku by měli mít sérii minimálně 6 fotografií. Tyto fotografie si budeme prezentovat příští hodinu. S touto činností jsem byla spokojená.

Fotografie č. 25 – žačka při práci

Fotografie č. 26 – práce žačky

Fotografie č. 27 – práce žáka

Fotografie č. 28 – práce žačky

NÁMĚT č. 7

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Plošková animace

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Při tvorbě vizuálně obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových a neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)

Dílčí výstup dané aktivity: Série fotografií s rozfázovaným pohybem, převedená do animovaného filmu

Učivo: Obsahová doména: Uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Typy vizuálně obrazných vyjádření – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – animovaný film, fotografie

Motivace: Ukázky animovaných filmů, vysvětlení principu animační techniky. Rozhovor o příslovích, co znamenají.

Zadání výtvarné činnosti: Podle zvoleného přísloví vymyslete scénu, kterou budete animovat. Promyslete, co budete vytvářet za pohyb. Nakreslete a vystříhnete postavičky a rekvizity tak, abyste s nimi mohli pohybovat. Fotoaparát připevněte na stativ a natočte ho kolmo k podložce, na které je umístěna scéna, kterou budete animovat. Nafoťte jednotlivé pohyby postaviček. Fotografie vložte do programu Windows Movie Maker a vytvořte animovaný film.

Použitá technika: kresba, fotografie, animace

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 20 minut – Motivace 1 – ukázka animovaných filmů, vysvětlení principu animace
2. 10 minut – Rozdělení žáků do skupin – rozdělím žáky pomocí nastříhaných obrázků, budu potřebovat tolik obrázků, kolik chci mít skupin. Každý žák dostane ústřížek obrázku a musí si najít svou skupinu, ke které bude patřit. Jednotlivé obrázky budou obsahovat nějaký symbol z libovolného přísloví. Poté co se žáci rozdělí do skupin, zeptám se jich, zda

znají nějaká přísloví. Následně se podíváme na obrázky, podle kterých tvořili skupinu, pokusí se přijít na to, které přísloví může mít s nimi spojitost.

3. 15 minut – Motivace 2 – přísloví, rozhovor, vyluštění tajenky, každá skupina si zvolí přísloví, které může mít spojitost s obrázkem, podle kterého tvořili skupinu.

4. 135 minut – Práce žáků ve skupině – debata nad tím, co chtějí animovat, promyšlení scénáře, vytvoření postaviček a rekvizit

5. 90 minut – Žáci fotí jednotlivé snímky, vkládají fotografie do počítače a pracují v programu Windows Movie Maker

Forma výuky: Skupinová práce

Formát: Ze vzniklých fotografií žáci vytvoří video v programu Windows Movie Maker

Časová dotace: 270 minut (6 vyučovacích hodin)

Pomůcky a prostředky: Výkresy, pastelky, fixy, nůžky, fotoaparát, stativ, PC, program Movie Maker, podložka sloužící jako pozadí pro postavičku (barevný výkres, balicí papír, krepový papír, látka, pytlovina ...), křížovka do skupiny, nastříhané obrázky (jeden dílek obrázku = jeden žák), video ukázky animovaných filmů.

Reflexe: V úvodu vyučování jsem žákům sdělila náplň hodiny. Položila jsem jim otázku, zda znají nějaké animované filmy, ihned žáci odpovídali, Rákosníček, Mach a Šebestová, Kuky se vrací, Spongebob a další nové animované pohádky, které ani neznám. Poté jsem třídě pustila přes dataprojektor animovaný film od Jiřího Brdečky – Do lesíčka na čekanou z roku 1966, v této ukázce šlo hezky ukázat a vysvětlit princip animace, následoval slavný Ježek v mlze od Jurije Borosoviče Norštejna z roku 1975, Rákosníček a hvězdy od Zdeňka Smetany 1975 a nakonec Mach a Šebestová na prázdninách – Jak Šebestovi přijeli za dcerou na víkend od Miloše Macourka 1999. Žákům jsem filmy nepouštěla celé, ale jen zhruba polovinu, aby si dokázali představit různé způsoby ploškové animace. Ujistila jsem se, že žáci rozumí tomu, jak animace funguje, a rozdala jsem každému žákovi jeden díl obrázku (jeden obrázek rozstříhaný na 5 dílů, dohromady 6 obrázků, 30 dílů = 30 žáků).

Třidu jsem tak rozdělila do šesti skupin po 5 členech. Každá skupina složila jiný obrázek (holub, ptáček, dopravní značka – pozor – práce na silnici, žena konzumující koláč, fotografie horské krajiny s lesem, žena v obleku na modrém pozadí a za ní vlajky různých států světa). Následně dostali křížovku k vyplnění, kde doplňovali známá česká přísloví. Jakmile měli všichni křížovku vyluštěnou, museli si vybrat přísloví, které by charakterizovalo jejich složený

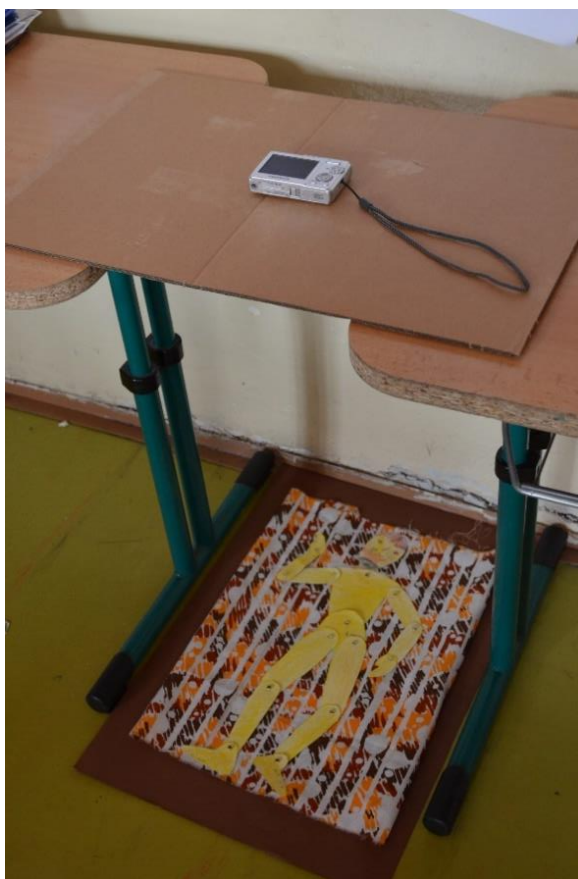
obrázek a toto přísloví zanimovat. Vybrali si tyto: pečení holubi do huby nelétají, 2x ranní ptáče dál doskáče, 2x bez práce nejsou koláče a žádný učený z nebe nespadl. Přičemž dvě přísloví se opakovala ve dvou skupinách, což nevadí, protože každá skupina pojala zpracování přísloví rozdílně. Musím žáky opravdu pochválit, pracovali svědomitě a jednotlivé úkoly si ve skupině dokázali rozdělit. Na konci třetí hodiny měly všechny skupiny promyšlený scénář svého filmu, jednotlivé postavičky hotové a čtyři skupiny stihly nafotit úvodní titulky.

Do této fáze jsme měli k dispozici jen jeden stativ, takže se u něj musely skupiny prostřídat, kdyby měla každá skupina svůj stativ a fotoaparát, stihlo by se v podstatně kratší době práce víc.

Fotografie č. 29 – žáci při společné práci

V následujícím týdnu žáci dokončovali jednotlivé plošky a své promyšlené scénáře nafotili snímek po snímku. Nedostatek stativu jsem vyřešila následujícím způsobem. Doprostřed pevného kartónu velikosti cca 40x60 cm jsem vystříhla otvor pro objektiv fotoaparátu, kartón jsem položila mezi dvě lavice, které jsem umístila podél stěny (abych zminimalizovala ohrožení, že se s lavicí pohne) mezi dvěma lavicemi jsem nechala dostatečný prostor, aby zde měli žáci možnost animovat, cca 40 cm. Kartón jsem umístila mezi dvě lavice, připevnila lepicí páskou. Do otvoru umístila objektiv fotoaparátu a fotoaparát ke kartónu uchytila lepicí páskou. Tímto způsobem mohl být fotoaparát umístěn kolmo k podložce, která ležela na zemi mezi dvěma lavicemi, na níž žáci pohybovali ploškami.

Fotografie č. 30 – alternativa stativu

Další alternativou stativu byl malý flexibilní stativ, který neumožňoval kolmé snímání k podlaze, pouze ve vodorovné poloze. Tento stativ jsme umístili na lavici, kterou jsme přisunuli blíže k tabuli, připevnili ho lepicí páskou k lavici a fotoaparát namířili kolmo k tabuli. Žáci k ploškám přilepili magnety a animovali na tabuli.

Bylo velmi zajímavé pozorovat žáky při činnosti této práce, jak mezi sebou komunikují, debatují, či násilně dohadují a usilují o uplatnění svých nápadů. Někteří žáci, byli pasivní, ostatní členové jejich skupin jim buď nechtěli svěřit činnost z důvodu toho, že to nedopadne podle jejich představ nebo sami nechtěli se skupinou spolupracovat a chodili od skupiny ke skupině, a vypomáhali

s tím, s čím chtěli nebo je jen pozorovali při práci. I přes veškeré toto úskalí jsem byla nadšená, že žáci, kteří v předešlých hodinách projevovali nezájem a neschopnost práce dokončit se v této činnosti velmi dobře angažovali, mohu říct, že je práce bavila a naplňovala. Vymýšleli různé scénáře svého filmu a nechali si ode mne poradit a nad nabízenou myšlenkou dokázali uvažovat a vhodně ji využít.

Myslela jsem si, že v tomto dalším tříhodinovém bloku stihneme snímky zpracovat v programu Windows Movie Maker, bohužel se tak nestalo, žáci stihli pouze nafotit jednotlivé scény svého příběhu a nahrát fotografie do počítače z fotoaparátů, ze kterých fotili. Každá skupina měla nafoceno kolem 100 – 150 snímků. Poté jsme si stihli v počítači jednotlivé fotky v rychlosti překlikat, což vytvořilo dojem filmu, žáci, kteří viděli nedostatky ve své animaci, měli ještě možnost některé pasáže nafotit znovu, nebo domyslet, jak by scénář vylepšili a nafotit další snímky.

Po domluvě s učitelkou žáci svá videa dokončili v hodině informatiky. Kde jim bylo vysvětleno, jak program funguje a jak s ním pracovat. Žáci opět pracovali ve skupinkách u jednoho počítače.

Fotografie č. 31 – fotografie z animovaného filmu

Fotografie č. 32 – fotografie z animovaného filmu

NÁMĚT č. 8

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Jak se světlo naučilo kreslit – fotografický program v Domě dětí a mládeže v Olomouci (dále jen DDM)

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty). Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření.

Dílčí výstup dané aktivity: Fotogram – stínový obraz vzniklý v temné komoře na fotopapíře, na kterém je umístěna předem připravená skleněná matrice (žáci tenkou skleněnou destičku pomalují černou temperou) skrz kterou prochází zdroj světla. Po osvětlení fotopapíru následuje jeho vyvolání a ustálení, kde na černém pozadí vystupují bílé a šedé tóny, které asociují tvář člověka. Kontrast barev je závislý na délce expozice a průhlednosti matrice.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní kvality a textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše.

Motivace: Žáci jsou seznámeni se základy fotografie (optickým principem zobrazení camery obscury a funkci světlocitlivé vrstvy). Kladen důraz na uvědomění si významu světla při vzniku fotografického obrazu. Ukázka první fotografie na světě, vyfotografování žáků starým fotografickým přístrojem a zrealizován fotografický experiment s dírkovou kamerou.

Zadání výtvarné činnosti: Na skleněnou destičku namalujte černou temperou motiv člověka, motiv obtiskněte na papír a s touto destičkou vcházejte postupně do fotokomory. Ve fotokomoře za přítomnosti zkušeného lektora, vytvořte pomocí této destičky fotogram. Skleněnou destičku umístěte na světlocitlivý materiál (fotopapír) pod zdroj světla, nastavte čas doby osvětlení a exponujte. Takto exponovaný fotopapír vložte do vyvolávací lázně zhruba na 2 až 3 minuty. Fotopapír vyjměte, okapejte a ponořte do ustalovače opět na zhruba stejně

dlouhou dobu. Nakonec fotogram vložte do kyselého prostředí přerušovače, vyperte v čisté vodní lázni a nechte zaschnout.

Obraz, který vám vznikl obtisknutím temperové barvy na papír, volně dobarvíte voskovými barvami.

Použitá technika: Fotogram – umělecká fotografická technika bez použití optického přístroje – fotoaparátu. Ve fotokomoře se pod zdroj světla umístí jakýkoliv světlocitlivý materiál, na kterém se vytvoří kompozice z různě průsvitných předmětů. Po osvětlení papíru, jeho vyvolání a ustálení vznikne obraz, kdy na černém pozadí vystupují bílo-šedé předměty, podle délky expozice a průhlednosti předmětů.

Bodový scénář fotografické dílny:

1. 5 minut - Seznámení s lektorem, úvod do problematiky
2. 10 minut - Motivace – seznámení žáků o významnosti světla, historický vstup do vývoje fotografie
3. 5 minut - Zadání činnosti, vysvětlení co, kdy a jak
4. 15 minut - Práce žáků na skleněné matrici
5. 50 minut - Práce žáků na obtisku skleněné matrice
6. - Práce žáků ve fotokomoře
7. 5 minut - Zhodnocení, shrnutí získaných poznatků, ukončení

Pozn.: bod 5 a 6 se prolínají v závislosti na době vstupu do temné komory

Forma výuky: Exkurze - fotografická dílna v DDM Olomouc

Časová dotace: 90 minut – záleží na počtu žáků

Pomůcky a prostředky: Skleněná destička pro každého žáka cca 10 x 10 cm, černá tempera, štětce, papír, temná komora – fotopapír, zdroj světla, vyvolávací látka, ustalovač, přerušovač, čistá voda

Reflexe: Po zjištění, že je možnost navštívit výtvarný program – fotografickou dílnu s názvem Jak se světlo naučilo kreslit, jsem neváhala a kontaktovala lektora s tím, že bych měla zájem tuto dílnu s žáky absolvovat. Přišlo mi to jako výborné zakončení výtvarné řady. Vřele doporučuji se poohlédnout po okolí školy, zda v nějakém DDM nebo v jiném mimoškolním zařízení, popřípadě, zda nějaký ochotný fotograf, nemá v nabídce takovéto podobné fotografické dílny pro školy. Po domluvě termínu jsem v podstatě žáky do DDM odvedla

a dohlédla na plynulý chod. Veškerou iniciativu přebíral pan lektor, na začátku se žákům představil, sdělil náplň programu a začal s motivací. Lehkým způsobem vysvětlil funkci Camery obscury, ukázal žákům jednoduchý, ale naprosto dechberoucí fyzikální pokus s lupou, do jedné ruky vzal lupu, do druhé list bílého papíru, lupu umístil před papír tak, aby na něj dopadalo světlo z okna, přetočený obraz okna se vyobrazil na bílém papíře, tímto způsobem situoval fungování fotoaparátu a navázal na dějiny fotografie. Seznámil žáky s vynálezcem fotografie a jeho první fotkou, problémem světlocitlivého materiálu a jeho vývojem. Žáci měli možnost na vlastní oči vidět, jak světlo působí na tento materiál tím, že na něj umístili dlaň, po chvíli dlaň zvedli a zjistili, že v místech, kde světlo nepůsobilo, materiál zůstal světlý a tam, kde světlo dopadalo, materiál ztmavnul. Žáci si v průběhu první části dílny uvědomili pojmy jako pozitiv, negativ na ukázce starého skleněného negativu. V druhé části dílny lektor sdělil zadání činnosti, co mají žáci za úkol vytvořit.

Fotografie č. 33 – obtisk matrice na papír

Někteří žáci, zejména žačky, chtěli mít matrici precizně propracovanou, čímž se ale vyhnuli zadání, které znělo, že malba na skleněné destičce má být volná, která má jen náznakem asociovat člověka, například jeho tvář. Žáci se po zhotovení matrice odebrali po skupinkách do temné komory, Tam společně s lektorem zhotovili tajemný fotogram. Žáci, kteří již měli matrici zhotovenou a čekali, až budou na řadě s vyvoláváním fotogramu, pracovali

na obtisku. Volně do něj zasáhli voskovými barvami, hledali možné tvary, které jim obtisk připomínal. Tím vzniklo další vizuálně obrazné vyjádření. Žáci měli možnost nahlédnout do tajů fotografie, dotknout se světla a světlem kreslit. Snad, když v budoucnu vezmou do ruky nějakou fotografii, vzpomenou si na tuto úžasnou fotografickou dílnu a budou o fotografii přemýšlet novým způsobem.

Fotografie č. 34 – žáci s lektorem

Fotografie č. 35 – vzniklý fotogram

NÁMĚT č. 9

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Pohádkové fantazírování

Ročník: 5

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Při vlastních tvůrčích činnostech pojmenovává prvky vizuálně obrazného vyjádření; porovnává je na základě vztahů (světlostní poměry, barevné kontrasty, proporční vztahy a jiné); Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy; Porovnává různé interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace

Dílčí výstup dané aktivity: Žák vybere ze svého fotogramu obraz nějaké pohádkové bytosti a technikou vymývané klovatiny jej přenesse na barevný výkres.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, Uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost, kontrast), jejich kombinace a proměny v ploše; prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností

Motivace:

1. Rorschachův test inkoustových skvrn, PowerPointová prezentace
2. Vedeme s žáky motivační rozhovor.

„Minulou hodinu jsme navštívili fotografickou dílnu a vznikly nám krásné fotogramy. Pořádně si fotogramy prohlédněte, (kdo s námi nebyl, zažívá se ke spolužákovi) a pokuste se v nich nalézt nějaké tvary, obrysy, obličej...Ti co mají konkrétní obraz, se zkusí od něj odpoutat a zapřemýšlet, co může obrázek ještě znamenat. Co vidíte?“ Žáci si prohlížejí fotogramy.

„V předchozích hodinách jsme vytvářeli animovaný film, animovaný film je především spojený s pohádkami. Jaké znáte pohádky?“ Žáci odpovídají. „Zkoušeli jste si někdy vymýšlet pohádky sami?“

„Postavy v pohádkách většinou můžeme rozdělit do dvou skupin, na dobré a špatné. V pohádkách, jakožto v životě, vždy vítězí dobro nad zlem, protože pohádka má za úkol děti vychovávat. Vzpomíná si, někdo na nějakou takovou pohádku?“ Žáci odpovídají. „Vybaví

se někomu z vás nějaká podobná situace, která se stala ve vašem životě?“ Hledejte ve svých fotogramech pohádkovou postavu, jaká je, hodná nebo zlá?

Zadání výtvarné činnosti: Zadívej se do fotogramu a zkus v něm najít pohádkový motiv (klauna, princeznu, krále...) na kus papíru si tužkou nalezený motiv překreslí. Do kelímku si nalij trochu klovatiny a tenkým štětcem překreslí motiv na výkres, ale pozor, na výkres nesmíš kreslit tužkou, už by nešla smýt. Jakmile klovatina zaschne, vybarvi vzniklá pole suchým pastelem. Do kelímku si nalij vodu a pomocí houbičky nebo hadříku smyj klovatinu z obrázku, neboj se, suchý pastel nezmizí.

Při tvorbě přemýšlejte o postavě nebo věci, vymyslete svou pohádku, kde dobro vítězí nad zlem, v závěru hodiny si budeme příběhy vyprávět.

Pozn.: Žáci vybírají barevný papír podle pocitů, které v nich vyvolává motiv

Použitá technika: Vymývání klovatiny

Formát: A3

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut - Úvod hodiny
2. 20 minut - Motivace, rozdání fotogramů
3. 10 minut - Zadání výtvarné činnosti
4. 80 minut - Práce žáků
5. 20 minut - Úklid třídy, zhodnocení práce žáků

Forma výuky: Hromadná

Časová dotace: 135 minut

Pomůcky a prostředky: Fotogramy z minulé fotografické dílny, papíry na náčrtky, tužky, klovatina, suché pastely, barevné výkresy A3, štětce různých velikostí, houbičky, voda na vymytí klovatiny

Reflexe: V úvodu hodiny jsem se žáků zeptala, zda někdy něco slyšeli o Rorschachově testu inkoustových skvrn, všichni kroutili hlavou a cítila jsem upřené pohledy plné očekávání co to asi tak může být. Když jsem jim řekla, že Rorschach byl psychiatr a pracoval s takovými podivnými obrázky, hned se jeden kluk přihlásil, že ví o čem je řeč. Správně popsal, že ten test spočívá v obrázcích ze skvrn, které vzniknou přeložením papíru, takže je to osově souměrný

obrázek a že ty obrázky psychiatr dává pacientům a oni hádají, co ty obrázky můžou znamenat. Žák byl velmi rád, že jsem ho pochválila, že to ví jen on z celé třídy. Pustila jsem žákům prezentaci, kterou jsem si připravila o Rorschachově testu, kde jsem měla i ukázky, žáci hádali, co obrázky znamenají. Překvapila mě široká škála odpovědí, snad každému žákovi skvrny připomínaly něco jiného. Na to jsem navázala a rozdala jsem jim fotogramy, které tvořili minule. Měli za úkol se do nich zadívat a najít v nich nějakou pohádkovou postavu, zlou nebo hodnou. Udělat si jednoduchý náčrt na pomocný papír a poté překreslit klovatinou na barevný výkres, který si podle libosti vybrali. Klovatina potřebuje čas na zaschnutí. V našem případě jsme měli po první hodině pauzu na oběd, takže jak se žáci vrátili do třídy, klovatina už byla zaschlá a mohli vybarvovat.

Fotografie č. 36 – práce žáků

V úvodu této činnosti jsem dala žákům za úkol, aby přemýšleli nad příběhem, ve kterém vystupuje jejich postava nebo nějaký motiv. Zhruba půl hodiny před zvoněním, měli žáci práce hotové, tak jsme se pustili do vypravování příběhů. Udivilo mě, že většina žáků příběhy neumí vyprávět, jejich příběhy zněly přibližně stejně: „Toto je příšera, jednoho dne ji přejelo auto a je po ní. Konec.“ Většina těchto žáků, kteří podobné příběhy vypravovali, dle mého pozorování svůj čas o přestávkách trávili nad hraním her v mobilu nebo tabletu, oproti

žákům, kteří měli příběhy promyšlené, zajímavé, s jasným začátkem, průběhem a poetickým koncem. Tito žáci svůj volný čas ve škole věnovali četbě knih. Dovolím si tedy napsat, že z pozorování žáků o přestávkách a nyní po jejich vyprávění příběhů, vyplývá, že žáci, kteří nadměrně hrají hry na mobilu nebo tabletu mají menší a chudší představivost než ti žáci, kteří se během přestávek věnují četbě literatury.

Práce s technikou vymývání klovatiny byla zajímavá a nutno podotknout, velmi barevná. Prášek, který vznikl na výkrese kresbou pastelem, žáci sfoukávali na zem, v horším případě na záda spolužáka. Výkresy nakonec vymývali pod tekoucí vodou v umyvadle, kde se žáci také pěkně postříkali a zabarvili. Pod umyvadlem vznikla velká barevná kaluž. No co naplat, proběhla hodina výtvarné výchovy.

Na konci této hodiny výtvarné výchovy jsem s žáky ukončila výtvarnou řadu. Společně jsme si zrekapitulovali, co vše jsme společně vytvořili, co jsme se nového naučili, případně mi sdělili, co jich bavilo více, či méně. Všechny práce, které žáci za mého vedení hodin vytvořili, byly umístěné v galerii školy či vystavené ve třídě. Mohli jsme se tak ohlédnout za velkým kusem práce, který žáci udělali.

Fotografie č. 37 – žáci při práci

NÁMĚT č. 10

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Koláž emocí

Ročník: 4. - 5.

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku: v plošném vyjádření linie a barevné plochy. Při tvorbě vizuálně obrazného vyjádření se vědomě zaměřuje na projevení vlastních životních zkušeností i na tvorbu vyjádření, které mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření; pro vyjádření nových a neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)

Dílčí výstup dané aktivity: Koláž z novinových a časopisových obrázků s využitím své vlastní fotografie.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výrazností, velikosti a vzájemného postavení ve statickém vyjádření. Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností.

Motivace: Učitel vypráví o koláži. Ukáže ukázkou umělců, kteří se koláži zabývali.

Slovo koláž je odvozené z francouzského slova *lepit*. Většinou se na jeden podklad lepí různé ústřižky, obrázky či fotografie. Nelepí se ledabyly, ale promyšleně s citem pro proporce jednotlivých obrázků. Jednotlivé části koláže mohou být voleny záměrně, vedeny asociací nebo mohou být vybrány zcela náhodně. Nejznámějším českým výtvarníkem, který se koláží zabýval, byl J. Kolář.⁸⁶

Zadání výtvarné činnosti: Vyberte si ze svých emočních fotografií jednu, která vyjadřuje vaši momentální náladu. Z novin a časopisů vyberte takové obrázky a nápisy, které se hodí k vámi vybrané fotografii. Vytvořte koláž tak, že jednotlivé obrázky a nápisy uspořádáte do smysluplné kompozice. Když si někdo vybral fotografii strachu, snaží se v novinách nalézt

---

⁸⁶ TABERYOVÁ, Terezie a GOLDMANOVÁ Anna. Koláž. www.artslexikon.cz. 2012 – 2013. [cit. 2016-4-1]. <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Kol%C3%A1%C5%BE>

obrázky, ze kterých má strach. Když si naopak někdo vybral fotografii radosti, vhodně vybere obrázky radosti, pohody, štěstí. Výkres se snažíme zaplnit celý obrázky, nenecháme ani kousíček bílý.

Použitá technika: koláž, fotografie

Formát: A3

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 10 minut - Motivace
2. 5 minut - Rozdání fotografií
3. 65 minut - Práce s novinami, časopisy, lepení
4. 10 minut - Zhodnocení práce

Forma výuky: hromadná výuka

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky a prostředky: Noviny, časopisy, výkres A3, lepidlo, nůžky, fixy, pastelky, fotografie z předchozí hodiny (námět č. 2).

Reflexe: Tato práce vznikla během mé souvislé praxi na ZŠ Holečkova Olomouc, ve 4.B. Žákům jsem za domácí úkol zadala, aby si donesli na hodinu výtvarné výchovy různé časopisy a noviny. V úvodu hodiny jsem žákům vysvětlila co to koláž je a jak by výsledek jejich práce asi měl vypadat. Zdůraznila jsem, že si nepřeji, aby na výkresu bylo nějaké místo bílé, že výkres, jako podklad musí být celý zaplněný obrázky, nápisy nebo mohou do volných míst něco vepsat či místo vybarvit fixem nebo pastelkou. Po ujištění, že žáci pochopili, co mají dělat, mohli samostatně pracovat. Rozdala jsem žákům jejich fotografie a před tabulí, kde bylo hodně místa, rozházela noviny a časopisy, které jsem donesla z domu já. Nejdůležitější na této činnosti je, aby měli

Fotografie č. 38 – žák při práci

žáci dostatek obrazového materiálu, se kterým mohou dále pracovat. Žáci, kteří měli málo svých vlastních obrázků, mohli přijít před tabuli a nějaké obrázky si vystříhnout.

V hodině jsem musela mnohým pomáhat a usměřňovat je, či jim dodat ujištění, že ve své práci mohou pokračovat. Na konci první hodiny měli žáci napilno s vystřihováním obrázků, v druhé hodině již obrázky lepili a práce dokončovali. Zhruba 15 minut před koncem hodiny měli žáci uklízet a v 10 minutách proběhlo zhodnocení jejich práce. Kdo již měl hotovo, předstoupil před tabuli se svým dílem. Připevnil obraz na tabuli, a jestli se k obrazu chtěl vyjádřit, tak se vyjádřil. Já jsem měla čas obraz okomentovat, zhodnotit a položit žákovi otázku, zda se mu práce líbila, co by na práci změnil nebo dodělal.

Fotografie č. 39 – práce žačky

NÁMĚT č. 11

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Proporce lidského těla

Ročník: 4. – 5.

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku, v plošném vyjádření linie a barevné plochy ve vztahu k vlastními tělu i jako nezávislý model.

Dílčí výstup dané aktivity: Postava žáka v životní velikosti na balicím papíře vybarvena suchým pastelem.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich podobné vztahy (podobnost, kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše.

Motivace:

1. Přivolám si k tabuli jednoho žáka a poprosím ho, aby nakreslil lidskou postavu na tabuli. Společně se na postavu s žáky zadíváme a žáci se snaží sami říct, co by na postavě lépe nakreslili.
2. Vysvětlení správných proporcí postavy.
3. Každý si sám vyzkouší na bílý kancelářský papír nakreslit postavu.

Zadání výtvarné činnosti:

Vytvořte skupiny po třech. Ve skupině vyberte toho nejmenšího a obkreslete ho tužkou na balicím papír. Společně suchým pastelem postavu vybarvěte dle libosti. Nezapomínejte však na to, co jsme se naučili v úvodní části hodiny o proporcích lidského těla. Jak budete mít postavu hotovou, vystříhnete ji a připevníte magnety na tabuli.

Použitá technika: kresba tužkou, kresba suchým pastelem

Formát: balicím papír 120 x 50

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 60 minut - Motivace, proporční vztahy

2. 5 minut - Zadání činnosti
3. 55 minut - Práce žáků ve skupinách
4. 10 minut - Zhodnocení skupinových prací
5. 5 minut - Úklid třídy

Forma výuky: hromadná, individuální, skupinová

Časová dotace: 135 minut

Pomůcky a prostředky: Kancelářský papír, tužka, guma, balicí papír a suché pastely do skupiny po třech, nůžky.

Reflexe: Tato práce vznikla během mé souvislé praxe na ZŠ Holečkova Olomouc ve 4. B. V úvodu hodiny jsem žákům sdělila náplň hodiny, jakmile se dozvěděli, že jejich úkolem dnes bude nakreslit lidskou postavu, mnozí na mě hleděli s tím, že to nedokážou. Snažila jsem se jich tedy povzbudit, že dnes se vše naučíme. Zeptala jsem se, kdo postavu nakreslit umí a kdo by nám ji přišel nakreslit na tabuli. Hned se přihlásilo několik žáků, vybrala jsem tedy jednu žačku. Hned začala špatně, hlava jako balón, bez ramen, krátké ruce... Během té doby

Fotografie č. 40 – žáci při práci

co kreslila, jsem nic nekomentovala, žáci byli také potichu. Jak dokreslila, zeptala jsem se žáků, zda jsou s postavou spokojeni. Měli námitky: „hlava je moc velká“, „však nemá žádné ramena“, ... Vzala jsem do ruky barevnou křídou a snažila se postavu alespoň trošičku „vylepšit“. Poté jsem přes dataprojektor na tabuli ukázala fotografii postavy dítěte v jejich věku. Ideální by bylo vložit nějakou fotku žáka, tu jsem ale v danou chvíli neměla. Na tomto příkladu jsem mohla krásně vysvětlit jednotlivé proporce těla. Křídou jsem potom přes promítaný obraz na tabuli nakreslila proporční linie, tak si mohli žáci lépe uvědomit, kolikrát se velikost hlavy vleze do délky těla, kde končí ruce, v jaké úrovni je pas. Když bylo

vše řečeno, žákům jsem rozdala bílé kancelářské papíry. Ten jsme si přepůlili na délku, poté na 6 dílů na šířku. Žáci měli za úkol na tento papír nakreslit lidské tělo. Abych řekla pravdu, dětem se postavy moc nepovedly, spíše kreslily dlouhány a podivné „mutanty“, než něco, co by připomínalo lidské tělo. Musela jsem tedy jednotlivcům nebo ve skupinkách ještě jednou vysvětlovat jak na to, případně jim zasáhnout do jejich díla. Tato motivační část trvala celou vyučovací hodinu. V druhé hodině jsme studie schovali a třída se rozdělila na skupinky po třech. Každá skupinka obdržela balicí papír a suché pastely. Žákům jsem sdělila zadání výtvarné činnosti a kupodivu nikdo neměl žádné dotazy ani připomínky. S nadšením se vrhli do díla. Práce jsme dodělávali ještě další týden, kdy jsme společnou práci hodnotili. Žáci měli postavy připevnit magnety na tabuli. Bylo zajímavé sledovat, jak se některá skupina nechce umístit vedle postavy druhé skupiny či když žáci dvě postavy propletli tak, jako by se držely za ruce. Někomu vadilo, že se postava určité skupiny dotýká jejich postavy či naopak u druhé postavy jim to nevadilo. Při této aktivitě jsem se mohla dozvědět o třídě víc, co bych při běžném procesu výuky zaregistrovat nemohla. Kdo s kým kamarádí, koho kolektiv mezi sebe nepřijal, či kdo je ve třídě oblíbencem.

Fotografie č. 41 – práce žáků vystavené v hodnotící části hodiny

NÁMĚT č. 12

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Moje dlaň

Ročník: 4. – 5.

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Při tvorbě vizuálních obrazných vyjádření se vědomě zaměřuje na tvorbu vyjádření, která mají komunikační účinky pro jeho nejbližší sociální vztahy. Nalézá a do komunikace v sociálních vztazích zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil.

Dílčí výstup dané aktivity: Ruka žáka vytištěná na kopírce doplněná o vlastní sebevyjádření, nalepená na části postavy, na které žák v předchozí hodině pracoval.

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti, ověřování komunikačních účinků

Konkrétní učivo: Prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy, jejich kombinace, a proměny v ploše. Osobní postoj v komunikaci – jeho utváření a zdůvodňování, odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření v rámci skupin, v nichž se dítě pohybuje, jejich porovnávání s vlastní interpretací

Motivace: Rozhovor nad tím, jak můžeme komunikovat – ústně, ale i tělem. Jak velkou úlohu v našem životě zastávají ruce. Bez nich bychom se s velkou námahou najedli, oblékli, někoho pohládili ... Rukou také můžeme někomu ublížit a ošklivě zranit. Ruce o nás vypovídají. Nejdřív nám v hlavě probleskne myšlenka, co bychom mohli udělat a ruce vše ostatní zařídí, je jen tedy na nás, co necháme naše ruce dělat. Někteří lidé dokážou z rukou věštít budoucnost, je tomu opravdu tak? Opravdu čáry na rukou o nás vypovídají?

Zadání výtvarné činnosti: Společně jsme se zamýšleli nad účelem našich rukou, teď se pokuste zamyslet vy sami nad sebou, jací jste, co o vás vaše ruka může vypovídat? Do kopie své dlaně nakreslete něco ze sebe, co rádi děláte, koho máte rádi, do jednotlivých prstů vepište své vlastnosti např.: hodný, spolehlivý, přátelský, líný .... Ruku vystříhnete a nalepte na vaši postavu na to místo, na kterém jste nejvíce pracovali.

Použitá technika: kresba fixou, pastelkou

Formát: okopírovaná ruka každého žáka na A4

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 10 minut - Motivace – rozhovor
2. 5 minut - Přemýšlení nad sebou – jaký jsem, co do dlaně nakreslím a napíšu
3. 20 minut - Práce žáků
4. 5 minut - Lepení rukou na postavu
5. 5 minut - Zhodnocení výuky

Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky a prostředky: Postavy na balicím papíru z předchozí hodiny, nakopírované ruce od každého žáka, fixy, pastelky, nůžky

Reflexe: Protože nám zbyla hodina času, rozhodla jsem se pro tuto aktivitu s rukou jako zakončení našich postav. Žáky jsem o přestávce zavedla do sborovny ke kopírce a každý si okopíroval svou ruku. Ve třídě jsem poté s žáky vedla motivační rozhovor o našich rukou. Myslím si, že zadání úkolu pochopil každý, někdo chtěl ruku pouze vybarvit, nebránila jsem mu v tom a tak ruku vybarvil pestrobarevnými barvami, někdo se zaměřil na čáry na ruce a začal je vyznačovat. Vznikla škála různě ztvárněných rukou.

Fotografie č. 42 – začka při práci

Až měli žáci hotovo a vystřiženo, sdělila jsem jim, aby svou ruku připevnili na postavu, na které pracovali, aby ji připevnili na místo, na kterém si nejvíce dali záležet. Tam kde jejich ruka provedla nejvíce práce. Většina žáků stihla nalepit svou ruku v hodině, někteří ale nestihli ruku dokončit, tak ji nalepili další den o přestávce.

Ruce by se mohly také zavěsit na dlouhý provázek a vznikla by dlouhá girlanda, která by byla další ozdobou třídy a vypovídala o každém človíčkovi v ní.

Fotografie č. 43 – žačka umisťuje svou ruku na postavu

Fotografie č. 44 – umístěné ruce na postavách

NÁMĚT č. 13

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Šaty dělají člověka

Ročník: 4. – 5.

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku, v prostorovém vyjádření linie a barevné plochy ve vztahu k vlastnímu tělu i jako nezávislý model. Osobitost svého vnímání uplatňuje v přístupu k realitě, k tvorbě a interpretaci vizuálně obrazného vyjádření, pro vyjádření nových i neobvyklých pocitů a prožitků svobodně volí a kombinuje prostředky (včetně prostředků a postupů současného výtvarného umění)

Dílčí výstup dané aktivity: Fotografie žakovy postavy doplněná o návrh oblečení, ve kterém by žák rád chodil.

Učivo: Obsahová doména: Uplatňování subjektivity

Konkrétní učivo: Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, fantazie, představ a osobních zkušeností

Motivace:

1. Poslech a zpěv písně Šaty dělají člověka od Jana Wericha
2. Společné zamyšlení nad textem písně
3. Rozdání fotografií žáků a rozhovor nad tím, co žáci rádi nosí za oblečení, nebo co by raději nosili za oblečení. Jaké styly oblékání znají, co může oblečení o člověku prozradit.

Zadání výtvarné činnosti: „V dnešní hodině výtvarné výchovy se můžete stát, čím chcete. Stačí si jen domalovat oblečení, jaké byste chtěli mít na sobě.“

1. Fotografii obštíhni podle obrysu svého těla a vystřižené tělo nalep na výkres. Je na tobě, zda nalepíš celé tělo, nebo jen hlavu a tělo domaluješ podle svých představ.
2. Pozadí domaluj tuší hodně dekorativně. (Ukázka práce Venduly Korbelové)

Použitá technika: koláž a tuš, kresba pastelkou nebo fixem

Formát: A4

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 3 minuty - Úvod hodiny
2. 10 minut - Motivace – poslech písně, zamyšlení, rozhovor
3. 5 minut - Zadání výtvarné činnosti
4. 60 minut - Samostatná práce žáků
5. 5 minut - Úklid třídy
6. 7 minut - Zhodnocení práce žáků

Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky a prostředky: Fotografie postavy žáka, tuš, redispera, pastelky, fixy, lepidlo, nůžky, různé druhy látek, noty k písni Šaty dělaj člověka, nahrávka písně Šaty dělaj člověka

Reflexe: Tato práce vznikla v průběhu mé souvislé praxe na Málotřídni škole ve Skrbeni v 5. a ve 4. ročníku. Taktéž jsem musela žáky s předstihem před vyučováním vyfotit a fotografie vytisknout. Ačkoliv byla třída plná hochů, myslím si, že práci zvládli skvěle. Sice jsem měla jinou představu o dekorování pozadí, ale práce jsem jim uznala. Přeci jen kluci a dekorování moc nejde dohromady. Mnoho z nich využilo pro změnu svého image barevný papír.

Fotografie č. 45 – žák při práci

Fotografie č. 46 – práce žáka

NÁMĚT č. 14

Název tematického celku: Já člověk

Námět vyučovací jednotky: Kdo je kdo

Ročník: 4. - 5.

Očekávaný výstup vzhledem k RVP: Porovnává různé druhy interpretace vizuálně obrazného vyjádření a přistupuje k nim jako ke zdroji inspirace

Dílčí výstup dané aktivity: Roláž fotografie žáka a titulky časopisu

Učivo: Obsahová doména: Rozvíjení smyslové citlivosti

Konkrétní učivo: Uspořádání objektů do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém vyjádření

Motivace: Listování v časopisech a rozhovor nad tím, která modelka je sympatická a zda vzhled člověka vypovídá o charakteru člověka. Které lidské vlastnosti jsou důležité a jak nepodléhat prvním dojmům. Ujistění, že jsme každá jedinečná a krásná a že důležité je to, co zůstává očím skryté.

Zadání výtvarné činnosti: Z novin vyberte takovou fotografii modelky, která se vám líbí. Tu rozstříhejte na jednotlivé proužky, poté rozstříhejte svou fotografii na tenké proužky. Proužky uspořádejte do nového uspořádání tak, aby se vzájemně prolínaly. Obrázky můžete rozstříhat vertikálně, horizontálně nebo pomocí kružítka. Můžeš jednotlivé části i kombinovat, ale musíš stříhat tak, aby oba obrázky do sebe zapadaly. Dřív než začneš lepit, si jednotlivé dílky slož na lavici, poté až si budeš jistý, výsledný obraz nalep na výkres.

Použitá technika: koláž – roláž

Formát: fotografie žáka ve formátu A4, fotografie modelky ve formátu A4, výkres A2 či A3

Bodový scénář vyučovací jednotky:

1. 5 minut - Motivace
2. 5 minut - Zadání činnosti
3. 30 minut - Samostatná práce žáků
4. 5 minut - Úklid, zhodnocení hodiny

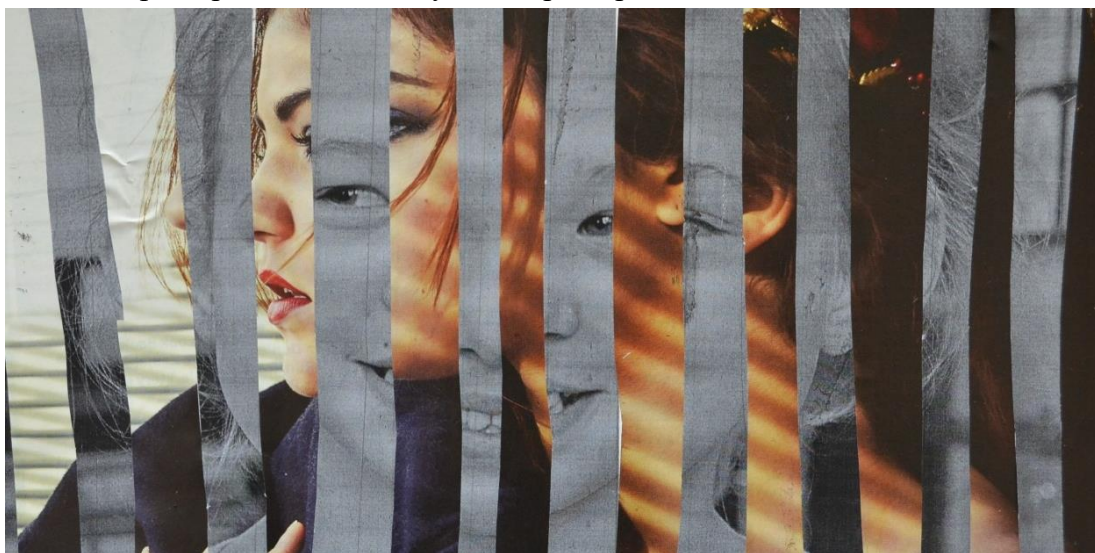
Forma výuky: hromadná

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky a prostředky: časopisy, fotografie žáka, nůžky, lepidlo, pravítko, kružítko, výkresy A3

Reflexe: Tato práce vznikla během mé souvislé praxi na Málotřídní škole ve Skrbeni ve 3. ročníku. Volila jsem téma krásy záměrně, protože v této třídě byly samé holky, až na dva chlapce. Jeden žák s poruchou pozornosti měl neskutečnou radost, že si může dělat srandu tím, že jednotlivé kousky rozstříhá a nalepí, jak chce. Když jsem se mu snažila vysvětlit, že by jednotlivé proužky měly na sebe navazovat, odmítl, že si to chce lepit na střídačku, ale s takovou radostí, že jsem ho tak nechala. Chtěla jsem pro žáky něco jednoduššího, ale jak se později ukázalo, je to práce náročná. Žáci 3. ročníku nedokázali proužky nastříhat rovně, poté měla většina žáků problém proužky uspořádat tak, aby se obrazy prolínaly, snad každému jsem musela s prací pomáhat. Proto bych tuto práci příště zařadila až do 4. nebo 5. ročníku.

Fotografie č. 47 – práce žáčky

Fotografie č. 48 – práce žáčky

Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvořit přehledný metodický materiál pro učitele prvního stupně, který by usnadnil práci se zařazováním fotoaparátu a jeho produktu v hodinách výtvarné výchovy. Tento materiál byl následně zrealizovaný, zdokumentovaný a reflektovaný.

Teoretická část práce se podrobněji zabývá Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, jakožto závažným dokumentem, dle kterého současné školy tvoří vlastní, individuální školní vzdělávací programy. Obsáhlá část v teorii se věnuje přípravou učitele na výuku výtvarné výchovy, didaktickou analýzou učiva, jednotlivými činnostními fázemi ve vyučování, motivací a hodnocení prací žáků. Zabývá se otázkou co je to médium a jak vnímat fotografii jakožto nosiče informací. Další téma, které je součástí teoretické části práce, je fotografie a to z hlediska její filozofie, tak i historie. Dotýká se i okrajově tématu animace ve smyslu zrodu kinematografie.

Praktická část obsahuje celkem 14 námětů využití fotografie v hodinách výtvarné výchovy v celkových 29 vyučovacích hodinách. Většina námětů byla zrealizována na Základní škole Komenium v Olomouci v pátém ročníku. S žáky jsme se také vydali do Domu dětí a mládeže v Olomouci na fotografický program – Jak se světlo naučilo kreslit. Další náměty byly zrealizovány během souvislé praxi na Základní škole Holečkova Olomouc a Malotřídní škole ve Skrbeni. Jednotlivé náměty jsou propojeny ústředním tématem Já člověk. Tvoří tak ucelenou výtvarnou řadu, kterou je možné dle učitelových schopností a dovedností či momentálních potřeb třídy obměňovat, upravovat či inovovat. V průběhu hodin je dostatečný prostor pro motivaci žáků na danou činnost. Během motivace se žáci mohou zamyslet nad tím, co je dělá člověkem, jak využívat naše emoce, pocity, nálady, bádát nad dobrem a zlem, nad svými charakterovými vlastnostmi, naučit se dívat na člověka vnitřními očima. Jednotlivé náměty jsou reflektovány a předkládají tak osobní zkušenosti, pocity z úspěchů i neúspěchů a v některých případech i návrhy, jak dořešit výtvarnou činnost.

Doufám, že tato práce pomůže učitelům s přípravou na hodiny výtvarné výchovy, snad je bude inspirovat pro další práce s fotografií a dodá odvalu vůbec fotografii ve výuce používat.

Použitá literatura

1. ANDĚL, Jaroslav. *Myšlení o fotografii*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2012, 462 s. ISBN 978-80-7331-235-0.
2. ANG, Tom. *Fotografie: velké obrazové dějiny*. 1.vyd. Praha: Knížní klub, 2015, 400 stran. ISBN 978-80-242-5018-2.
3. BAATZ, Willfried. *Fotografie*. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2004, 192 s. ISBN 8025102106.
4. BABYRÁDOVÁ, Hana. Nové proudy ve výtvarné výchově. In *Škola muzejní pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP Olomouc, 2007. s. 40-65, 25 s. Škola muzejní pedagogiky. Dostupné z WWW: http://kvv.upol.cz/files/pub/smp_04.pdf
5. BABYRÁDOVÁ, Hana. Digitální technologie – umění – výchova a „kůže přírody“ ve „virtuální ruce“ In *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií I: využití ICT a dalších nových přístupů ve výtvarné výchově: sborník příspěvků*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 161 s. ISBN 978-80-244-3089-8.
6. BANAŠ, Ján, Pavol HORVÁT, Július MUŠKA a Elena ŠEFRANKOVÁ. *Teória vyučovania výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1980, 253 s.
7. BEIER, Brigitte (ed.). *Kronika filmu*. Praha: Fortuna Print, 1995. Edice Nova. ISBN 80-85873-39-7.
8. BENESCH, Hellmuth. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001, 512 s. ISBN 8071063177.
9. DUTKA, Edgar. *Minimum z dějin světové animace*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2004. ISBN 8073310120.
10. FILOVÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z obecné didaktiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 95 s. ISBN 8021027983.
11. GERÓ, Štefan, Anton JUSKO, Elena ŠEFRANKOVÁ a Ján BANAŠ. *Didaktika výtvarnej výchovy*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1989, 350 s. ISBN 8008000139.
12. HERFURT, Ivan. *Zlatý fond světové kinematografie: 100 filmů vybraných anketou UNESCO*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1986.
13. HUNTER, Madeline. *Účinné vyučování v kostce*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 101 s. ISBN 8071782203.

14. KOLÁŘ, Zdeněk a Renata ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků: formy hodnocení, učitel a žák, hodnocení kompetencí žáků, sebehodnocení, praktické ukázky*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009, 199 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
15. KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ. *Analýza vyučování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 230 s. ISBN 978-80-247-2857-5.
16. KRESTA, David. *Dějiny světového filmu 1: němý film: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3608-1.
17. LISNER Luboš. *Klíčové kompetence ve výuce hudební a výtvarné výchovy*. In: CHOCHOLOVÁ, Lucie, Barbora ŠKALOUDOVÁ a Lucie ŠTŮLOVÁ VOBOŘILOVÁ (eds.). *ICT a současné umění ve výuce - inspirace pro pedagogy výtvarné, hudební a mediální výchovy*. V Praze: Národní galerie, 2008. ISBN 978-80-7035-378-3.
18. NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2013, 658 s. ISBN 978-80-7439-056-2.
19. NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3. vyd. Praha: Triton, 2014, 599 stran. ISBN 978-80-7387-830-6.
20. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. 1. vyd. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2011, 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8.
21. PASTOROVÁ, Markéta a Jan JIRÁK. *K integraci mediální výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 170 stran. ISBN 978-80-244-4624-0.
22. PETŘÍČEK, Miroslav. *Myšlení obrazem: průvodce současným filosofickým myšlením pro středně nepokročilé*. 1. vyd. Praha: Herrmann & synové, 2009, 201 s. ISBN 978-80-87054-185.
23. PODROUŽEK, L. *Úvod do didaktiky předmětů o přírodě a společnosti*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998. ISBN 80-7082-431-X.
24. ROESELVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta, 2001, 143 s. ISBN 8072900587.
25. SCHELLMANN, Bernhard, Peter GAIDA, Martin GLÄSER a Thomas KEGEL. *Média: základní pojmy, návrhy, výroba*. 1. vyd. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, 482 s. ISBN 8086706060.
26. SLAVÍK, Jan. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 190 s. ISBN 8071782629.
27. SOUČEK, Ludvík. *Jak se světlo naučilo kreslit*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1963, 170 s., 1 příl. Modrá stuha.

28. ŠENKOVÁ, Silva. *Latinsko-český, česko-latinský slovník*. 3. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005, 262 s. ISBN 8071821446.
29. ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 92 s. ISBN 8024414694.
30. ŠTEIGLOVÁ, Taťána (ed.). *Výtvarná výchova a mody její komunikace: symposium České sekce INSEA: Olomouc, listopad 2002*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0779-5.
31. ŠTREIT, Jindřich. *Netradiční formy výuky dokumentární fotografie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 83 s. ISBN 8024408279.
32. VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340.
33. WITTLICH, Filip. *Fotografie - přímý svědek?!: fotografický obraz a jeho význam pro historické poznání*. 1.vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 203 s. ISBN 978-80-7422-157-6.

Internetové zdroje:

1. BALIHAR, David. Co je dírková komora. www.pinhole.cz. 2001-2015. [cit. 2016.02.13]. <http://www.pinhole.cz/cz/pinholecameras/whatis.html>
2. GOŠOVÁ, Věra. Hledáček – využití fotografie ve výuce. www.wikirvp.cz. 2011. [cit. 2016-2-11]. http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/H/Hled%C3%A1%C4%8Dek_-_vyu%C5%BEit%C3%AD_fotografie_ve_v%C3%BDuce
3. TABERYOVÁ, Terezie a GOLDMANOVÁ Anna. Koláž. www.artslexikon.cz. 2012 – 2013. [cit. 2016-4-1]. <http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Kol%C3%A1%C5%BE>
4. Redakce. Levá polovina našeho obličeje je krásnější než ta pravá. Proč? www.national-geographic.cz. 2012.08.14 [cit. 2016-12-1]. <http://www.national-geographic.cz/clanky/leva-polovina-naseho-obliceje-je-krasnejsi-nez-ta-prava-proc.html#.VxSgsjCLTIX>
5. Význam fotografie. www.vyznam-slova.com. [cit. 2016-12-1]. <http://www.vyznam-slova.com/fotografie>

Anotace

Jméno a příjmení:	Diana – Almut Ciencialová
Katedra:	Výtvarné výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Exler Petr, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016
Název práce:	Využití fotografie ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy
Název v angličtině:	The Use of Photography in Teaching Art at Primary School
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřená na využití fotoaparátu a jeho produktu v rámci hodin výtvarné výchovy na 1. stupni ZŠ.</p> <p>Teoretická část práce se zabývá Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, přípravou učitele na výuku, motivací, hodnocením výtvarné výchovy, historií fotografie a animací.</p> <p>Výsledkem praktické části práce je didaktický materiál pro učitele, usnadňující zařadit fotografii do výuky.</p> <p>Všechny náměty na hodinu výtvarné výchovy jsou zrealizované, reflektované a zdokumentované.</p>
Klíčová slova:	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, umění a kultura, výtvarná výchova, náměty, příprava na hodinu, motivace, hodnocení, didaktika, fotografie, animace, tvorba
Annotation:	<p>This diploma thesis focuses on the use of a camera in the art lessons in primary schools. Theoretical part of the thesis deals with the Frame Educational Programme for Primary Schools, teacher's preparation for lessons, motivation, assessment of the art lessons, history of photography and animation.</p> <p>The result of the practical part of the thesis is a didactic material for teachers which facilitates inclusion of photography into teaching. All topic suggestions for the art lessons have been carried out, responded to and documented.</p>
Key Words:	Frame Educational Programme for Primary Education, arts and culture, art lessons, topic suggestions, teaching preparation, motivation, assessment, didactics, photography, animation, creation
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	102 stran
Jazyk práce:	Čeština